

1 CORINTIOS

Introducción:

Wawe'epíkaloje na penájeka Pablo wakára'aka najló marí puráka'aloji

Jesucristo i'iwapakárena rijwa'atéjenawa penaje nakiyana ri'imaká. Pablo i'ijnari Jesucristo yukuna i'imajé pajimila Corinto e i'imakáñojlo. Rewá ne'iyajena jema'año Jesucristo ja'apiyá ripalamane aú. Ñakele nawakákono ajopana ra'apiyá jema'ajeño wa'até pajñakani. Kaja ewaja ne'emá unká paala pajwa'atéchaka rewá, Jiñá Chi'inárikana ka'átakale ne'iyajena e'iyajé, nala'akáloje napecchu keja penaje. Ne'iyajena la'akeño nanakuwá we'epiño ke wani, nawátake ajopana chá'atakana napecchu aú. Unká paala ne'iyajena la'ajika nanakiyana nakú, raú Pablo wakára'ari najló puráka'aloji, raú rila'akáloje nenakú. Rimá najló, nawátakaloje íki'ija pekowáaka, íki'ija pekowáaka wátakana chá'atakalejla piyuke nakaje iná la'akare. Ilé kaje penaje riwakára'a najló marí puráka'aloji i'imaká.

Marí ke Pablo keño'oká najló lana'akana

1 ¹⁻² Tupana i'iwapari nu'umaká, nu'umakáloje Jesucristo ja'apiyatéjena nakiyana penaje, rejomi nu'ujnakáloje riyukuna i'imajé ajopánajlo, ajopánajlo ke.

Kaja keja Tupana wátaka nu'umaká. Wanakiyana Sóstenes wa'até wajalaka iká. Wawakára'a iká piyukeja Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño, pajimila Corinto e i'imakáñojlo, marí puráka'aloji. Jesucristo palamane aú Tupana le'ejena waja weká, ajopana wapecchu ke péchuruna wa'até. ³ Nuwata wara'apá Tupana, eyá wawakára'ajeri Jesucristo wa'até, la'aká ipechu palá; nuwata kaja nala'aká ipechu palá, ikawíla'ako piyá nakaje nakú.

Palá wani Jesucristo la'aká weká yukuna marí

4 Tupana wa'até nupura'akó kewá, nu'umakano rijkló palá rila'akare iká yukuna. Jesucristo palamane i'imakale, Tupana la'arí inaku palá wani. **5** Rijwa'atéjena i'imakale, kaja iwe'epí kewákaje puráka'aloji nakojé, raú ipura'ó kaja rinaku palá. **6** Kaja iwe'epí Jesucristo puráka'alo nu'umakare ijlo yukuna nakojé. **7** Ñakele chuwa unká na nakú kalé ila'á kamu'ují, iwe'epíkale Tupana palamane iká. Ñakeja ri'imajika ijlo, a'ajná Jesucristo pa'ajiko piño majó ejená, riká wátakana nakú iká. **8** Tupana la'ajé ipechu kaphí, riphájika majó ejená, raú ripa'ajiko majó wakajé, unká na kemalaje inaku: "Pu'uwaré la'ajeñó neká", ke. **9** Pajluwaja chuwá péchuri Tupana; rimaká ke rila'aká nakaje. Ra'á iká, i'imakáloje Ri'irí, wawakára'ajeri Jesucristo wa'atéjena penaje.

Unká pajluwaja chuwá kalé Jesucristo wa'atéjena pechu i'imaká rewá, yukuna marí

10 Nojena, wawakára'ajeri Jesucristo puráka'alo aú numá ijlo, i'imakáloje pajluwa japi keja pajwa'atéchaka. Iwe'epíniña ajopana ke panakuwáaka, raú nakaje i'ijnatákare nakú ipéchuwa, i'imakáloje pajluwa japi keja ijlo. Ilé keja i'imajika ee, nakaje i'ijnatákare nakú ipéchuwa, i'imajé kaja pajluwaja chuwá ijlo. Ñaké kaja nakaje, i'ijnatájikare nakú ipéchuwa itukumó, i'imajika pajluwaja keja. **11** Nojena, numá ijlo Cloé ejena kemaño nojló inaku: "Akha'ákakajo nakuja neká pajwa'atéchaka", ke. **12** Inakiyana kemaño nanakuwá: "Pablo wa'atéjena weká", ke. Eyá ajopana kemaño nanakuwá: "Apolos wa'atéjena weká", ke. Eyá ajopana kemaño kaja nanakuwá: "Pedro wa'atéjena weká", ke. Ajopana kemaño kaja nanakuwá: "Jesucristo wa'atéjena weká", ke. **13** Unká ajopana ja'apiyá, ajopana ja'apiyá ke, i'imakaño kalé weká, Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño we'emakale. Unká nuká Pablo kalé taka'arí ichaya a'awaná apiyákakanami nakojé i'imaká; unká kaja nupuráka'alo aú kalé nala'á bautizar iká; **14** unká kaja nula'alá bautizar i'imaká. Palani nojló ri'imaká, unkale nula'alá bautizar i'imaká. Crispo, eyá Gayo, keleja kalé nula'á bautizar i'imaká. **15** Ilé ke ri'imakale, unká na kemalajla rinakuwá: "Pablo puráka'alo aú bautizado nuká", ke. **16** Re mekeleja nula'akárena bautizar i'imaká, marí kele neká: Estéfanas, riyajalo, riyani, keleja ka'ajná. Unká nuwe'epila palá e ka'ajná nula'aká bautizar ajopana, unká ka'ajná. **17** Unká Jesucristo wakára'ala nula'aká bautizar ina'uké; riwakára'a nu'umaká najló Tupana i'imataka ina'uké kapichákajo liyá yukuna.

Jesucristo taka'arí a'awaná apiyákakanami nakojé wachaya i'imaká aú, ri'imatá ra'apiyá jema'ajeño kapichákajo liyá. Riká yukuna nu'umaká ijóló wakajé, nuwata ipechu i'imaká rinákuja. Ñakele unká nupura'aló palá wani, ajopana kajrú we'epíkaño pura'akó ke.

Kapechuni wani Tupana. Riyukuna marí

18 A'awaná apiyákakanami nakojé Jesucristo taka'arí ina'uké chaya i'imaká. Kapichájeño Tupana liyá penájena pechu rinaku: "Mapechúrunajloja kalé riyukuna", ke. Eyá weká, Tupana i'imatákarena kapichákajo liyajlo, palani riyukuna, rimakale Jesucristo palamane aú ri'imataka weká kapichákajo liyá, ke.

19 Tupana puráka'alo lana'akéjami kemari:

"Nopichátaje we'epíkaño nanakuwajlo:

'Kapechúruna wani weká', kejlo pechu.

Kajrú nakaje nawe'epíkare nakojé, nula'ajé najló mapéjari keja", ke Tupana kemaká nanaku.

20 Chuwa unká na penaje najló nakaje, kajrú nawe'epíkare nakojé, i'imalá. Unká kaja na penaje nakaje, kajrú newíñá'atakare ajopana ina'ukena nakú, i'imalá. Kajrú nakaje napura'akaro nakú, unká kaja na penaje ri'imalá. Nakaje, ilé kajena we'epíkare nakojé marí eja'awá chu, unká kaja na penaje ri'imalá, Tupana la'akale riká mapéjari keja. **21** We'epiri wani Tupana. Ina'uké pechu i'imakachu kaphí Jesucristo chojé, ri'imatá neká kapichákajo liyá. Raú ja kalé ri'imatá neká kapichákajo liyá. Ilé ke ri'imakale, unká meke la'ajé iná we'epílajla mékajeka Tupana nakaje nakojé iná we'epíkare aú. Ñakele riyukuna, we'emakare ajopánajlo, ajopánajlo ke, mapéjari keja riká kajrú ina'ukénajlo.

22 Judíona wátaño Tupana la'aká najló nakaje rikaja kalé we'epíkare la'akana, rená ke'ená penaje, nawe'epíkaloje riká raú. Eyá griégona wátaño kajrú we'epika nakaje nakojé i'imaká najló yuku, raú nawe'epíkaloje kewaka wánika riká penaje.

23 Eyá weká i'imaño Jesucristo, nephákare itapuwa aú a'awaná apiyákakanami nakojé ina'uké chaya i'imaká, yukuna. Riyukuna jema'akana aú ne'iýajena judíona nakiyana kemaño: "Unká wajló penaje kalé riyuró, apáña'akajo wajló ri'imakale", eyá ajopánajlo: "Mapechúruna puráka'alo", keja riyukuna. **24** E'iyonaja kajrú Tupana i'iwapaká ina'ukena nakiyana, ne'emakáloje ra'apiyá jema'ajeño penaje. Napecchu nakuja kalé kapecchuni wani Tupana, rila'akale palá nanaku Jesucristo palamane aú, ripalamane aú kaja ri'imatákale neká kapichákajo liyá. Ñaké waja riká judíonajlo,

eyá unká judíona kalé i'imakáñojlo wa'ató. **25** Ritaka'aká a'awaná apiyákakanami nakojé i'imaká wakajé, ne'iyyajena pechu i'imá rinaku: "Meke maliyu wani riká", ke, e'iyonaja raú kajrú wani Tupana la'aká i'imaká; unká na i'imálá ina'uké e'iyá la'arijla ñaké kaja palá.

26 Nojena, kaja iwe'epí marí: Tupana i'iwapari rijluwa iká ajopana e'iyayá, i'imakáloje rijwa'atéjena penaje. Unká rimalá inaku: "Kajrú nawe'epíkale nakaje nakojé aú, nu'uwapá neká nujluwa", ke. Mekeleja inakiyana we'epiño kajrú nakaje nakojé; mekeleja kaja inakiyana i'imaño iwakára'ajeño nakiyana; mekeleja kaja inakiyana i'imaño iwakára'ajeño yaní nakiyana. **27** Ina'ukena, ne'iyyajena pechu i'imakárena nakú: "Wawejáputenami neká", unká pechu i'imalaño neká ke. Kajena Tupana i'iwapari rijluwa, rapáña'atakaloje kemaño nanakuwá: "Kajrú we'epíkaño weká", ke, nakú. Eyá nemakárena nakú: "Unká kajrú kalé péchuruna neká", ke, kajena Tupana i'iwapari rijluwa, rapáña'atakaloje kemaño nanakuwá: "Kajrú péchuruna weká", ke, nakú. **28** Tupana i'iwapá rijluwa neká, ne'iyyajena kemakárena nakú: "Mapéjaruna neká", ke. Unká ina'uké iphálarena ja'apí nakiyana, eyá napecchu i'imakárena nakú: "Unká na penájena kalé i'imakaño", kajena ri'iwapá rijluwa. **29** Ilé ke ri'imakale, unká na kalé la'arijla rikó we'epiri ke wani Tupánajlo. **30** Riká a'arí iká, i'imakáloje Jesucristo wa'atéjena penaje. Rijwa'atéjena we'emakale, wawe'epí ripalamane we'emaká. Jesucristo palamane rilamá'ata rijluwa weká pu'uwaré wala'akare liyá; ripalamane kaja rila'á weká rile'ejena ina'ukena penaje, we'emakáloje palá la'akaná nakuja. **31** Tupana puráka'alo lana'akéjami kemaká wanaku kéjaka wajló, riká kemari: "Ipura'aniño inakuwá palá; wawakára'ajeri nakuja kalé iná pura'ó palá, ripalamane we'emakale".

2 ¹Nojena, nuphaka wani inaku i'imaká wakajé, pu'uwaraká nu'umaká ijlo Tupana yukuna i'imaká; unká nupura'aló ijwa'até kajrú we'epika puráka'alo ke. Pu'uwarakati chuwa'ja nu'umaké riyukuna ijlo. ²Riwakajé unká nuwátala apú nakojé, apú nakojé ke, we'epíkana. Jesucristo yukuna i'imakánaja nuwátake we'epíkana nutukumó, nuwátakale iwe'epika wani palá ritaka'aká ina'uké chaya a'awaná apiyákakanami nakojé i'imaká nakojé.

³Nuphaka wani inaku i'imaká wakajé, unká kaphí kalé nupecchu i'imaká nujluwa; kero'okajo nakuja nu'umaká. ⁴Nu'umá Tupana puráka'alo yukuna ijlo, riyukúnaja kalé nu'umá ijlo i'imaká. Unká ipechu i'imálá nunaku i'imaká: "Kapecchuni wani

riká”, ke, unkale nu’umalá ijlo riyukuna kapecchúruna puráka’alo aú. Tupana we’epiri ina’uké e’iyajé ka’átakana Ripechu aú, nema’akáloje ra’apiyá penaje. Raú nuwata Ripéchuja ka’átaka e’iyajé i’imaká. ⁵ Ilé ke nu’umaká Ripuráka’alo yukuna ijlo i’imaká, i’ijnataka piyá ipéchuwa nunaku: “Kajrú péchuri riká”, ke. Nuwata ipechu i’imaká kaphí Tupana chojé, rikaja kalé we’epiri piyukeja nakaje la’akana.

Tupana Pechu aú iná we’epika Tupana nakojé yukuna marí

⁶ Re ina’ukena, kaphí péchuruna Jesucristo chojé, ñakele nala’á nakaje kewákaje puráka’aloji kemaká ke. Najloja kalé kawe’epíkanami wapuráka’alo. Unká nakaje ajopana ina’ukena, marí eja’awá chu i’imakaño, we’epika ke kalé riká. Unká kaja marí eja’awá chu i’imakaño wakára’ajeño we’epika nakaje ke kalé riká. Kapichájero piyukeja nakaje nawe’epíkare nakojé marí eja’awá chu. ⁷ Eyá weká pura’añó nakaje Tupánaja kalé we’epíkare nakojé, unká kapichákajo penaje kalé ri’imajika. Júpimi me’echuje riyukuna i’imaká ina’uké liyá i’imaká, ñakele unká nawe’epila mékeka rila’ajika neká palá Jesucristo palamane aú. Raú ri’imatá ina’uké kapichákajo liyá, ne’emakáloje matajnako je’echú chu. Unká chiyó rikeño’ota eja’awá i’imaká, kaja re ripechu nakú ilé ke la’akana i’imá. ⁸ Unká kaja marí eja’awá chu wakára’ajeño nakiyana we’epila na ina’ukeka Jesucristo i’imaká. Nawe’epíkela rinakojé i’imaká, unká nawakára’alajla rinókana iphakeja a’awaná apiyákakanami nakojé i’imaká. Wawakára’ajeri wani riká; palajne’eke wani riká.

⁹ Tupana puráka’alo lana’akéjami kemari:

“Tupana lamá’atari kajrú nakaje íki’ija riwátakarena pe.

Nakaje, unká jo’ó na amálare, rilamá’ata napé.

Unká na kemalajla inajlo rinaku naka riká.

Unká kaja iná pechu iphálajla riwe’epíkana lokópa’ala”, ke rimaká.

¹⁰ Tupana Pechu a’arí wajló pu’uwaká riyukuna, raú wawe’epíkaloje rinakojé. Ripechu i’imari wajló nakaje me’echuje i’imakare wajló yukuna, raú ra’á wapechu nakojé riká, ri’imakáloje pu’uwakaje wajló.

¹¹ Iná pechu aú iná we’epí palá iná ikó nakojé. Ñaké kaja Tupana Pechu we’epika Tupana nakojé palá. ¹² Unká wapechu i’imalá, unká jema’alaño Tupana ja’apiyá pechu ke kaja.

Riwakára’a Ripechu wapechu e’iyajé, wawe’epíkaloje rinakojé raú; raú kaja wawe’epí rila’aká weká palá wani ripalamane aú. ¹³ Unká

ina'uké jewíñ'a'atala weká riyukuna i'imakana nakú; Tupana Pechu jewíñ'a'ataka ke weká rinaku we'emaká riyukuna ina'ukejlo.

14 Eyá unká Tupana Pechu i'imalárena e'iyá, unká kaja wátalaño rinakojé we'epíkana. Mapechúrujlo iná i'imaká yuku, keja kaja najló nakaje Ripechu kemakare nakú wajló. Unká méño'yo riphala napechu nakojé, unkale napechu i'imalá ripechu ja'apiyá. **15** Weká, Tupana Pechu i'imakárena e'iyá, we'epiño nakaje Ripechu kemakare nakú wajló nakojé. Eyá unká jema'alaño ra'apiyá, unká kaja we'epila mékajenaka weká, nemá wanaku: "Mapechúruna ta neká", ke. **16** Tupana puráka'alo lana'akéjami kemari: "Unká na we'epílajla mékeka Tupana pechu nakú nakaje; unká kaja na kalé la'arijla renakú", ke. Eyá wajló, unká ñaké kalé riká, Jesucristo pechu aú wawe'epíkale mékeka Tupana pechu nakú nakaje nakojé.

3 **1**Nojena, nu'umaké wakajé ijwa'até, unká nupura'aló ijwa'até iná pura'akó Tupana Pechu ja'apiyá i'imakaño wa'até ke. Napechu keja la'akaño nakaje wa'até iná pura'akó, ke nupura'akó ijwa'até i'imaká, yuwaná pechu ke péchuruna i'imakale Tupana puráka'alo we'epíkana nakojé. **2** Naló ch'u'uchúreja keráko'opana i'irá, unkale nawe'epila a'ajnejí ajñakana. Ñaké kaja Tupana puráka'alo i'imaká ijlo, raú nowíña'ata i'imaká pu'uwakatani puráka'aloji aú. Unká méño'yo nowíña'atala i'imaká puwicha nojé kemachi nakú, unkale ipechu iphala rinakojé we'epíkana lokópa'ala. Riwakajé ipechu i'imaká, ke kaja ipechu me'etení. **3** Ipechu keja la'akaño nakaje jo'o iká, raú ila'á nakaje ijluwa iwátaka ke. Chapú iwó ajopana ina'ukena cha, nachá'atakale iká nakaje nala'akare aú; akha'ákakajo nakuja kaja iká pajwa'atéchaka. Ilé kaje aú iná we'epí ipechu keja jo'o la'akaño iká; unká jema'alaño Tupana ja'apiyá i'imaká pajwa'atéchaka, ke kaja iká. **4** Inakiyana kemaño nanakuwá: "Pablo wa'atéjena weká", ke. Eyá ajopana kemaño nanakuwá: "Apolos wa'atéjena weká", ke. Ilé ke iphaka pa'apíchaka pajlokaka, raú iná we'epí ipechu keja jo'o la'akaño iká.

5 Unká na kalé nuká Pablo, unká kaja na kalé Apolos, Tupana wa'até jápajeñoja kaja weká iyamá. Weká ja'apátaño ijlo Tupana puráka'alo yukuna i'imaká, ipechu i'imakáloje kaphí Jesucristo chojé raú. Weká iyamá la'anó wajápaka'ala Tupana wakára'aka weká keja. **6** Tupana mená ke iká wajló; re'iyá jápajeño ke weká. Nuká ejátari nakaje icha ijí re'iyowá; re'iyaja kaja Apolos lamá'ata rina; eyá Tupana tawá'atari wajló riká nojátakare. **7** Rejenowaja Tupánajlo nakaje icha ijí ejátajeri, rina lamá'atajeri wa'até, rimena

e'iyá jápajeñoja kalé weká. Piyuke la'aká Tupana, ritawá'atakale piyuke nakaje iná ejátakare.⁸ Kajrú wala'aká Apolos wa'até nakaje ijló i'imaká. Nakaje, iná la'akare loko'opáneje, Tupana a'ajeri inajlo iná la'akare wemí.⁹ Tupana wa'até jápajeño weká Apolos wa'até; iká i'imaño wajló Tupana mená ke; e'iyowá wala'á wajápaka'ala, jema'akáloje Tupana ja'apiyá penaje.

Iká i'imaño kaja pají ke Tupana la'akare.¹⁰ Ripalamane aú nu'umá Jesucristo yukuna; palá nu'umaká riyukuna ina'ukejlo. Nu'umá kaja ijló riyukuna, raú kalé iyurí ichó ríjló, ri'imatakaloje iká kapichákajo liyá. Ilé ke ikeño'oká ra'apiyá i'imakana, ila'akáloje reyá a'ajná ño'ojó palá ra'apiyá jema'akana aú. Iwe'epí pajluwano, pajluwano ke ra'apiyá jema'akana palá, ila'akáloje raú palá Tupana wátaka ke.

¹¹ Riká a'arí Jesucristo ina'uké i'imatajéri penaje. Unká na apú i'imalá najló, ne'emakáloje ripalamane aú penaje, riká, Tupana a'akare ina'ukejlo ne'ematajéri penájeja kalé, ripenaje.¹² Palá wani ne'iyajena jewíñ'a'ataka ina'uké Jesucristo puráka'alo nakú. Nakaje iná la'akare, oro nakiyá ka'ajná, sereni nakiyá ka'ajná, kawemí nojé jipa nakiyá ka'ajná la'akanami, kaje maká ña'akajla panaku jupi wani. Ke kaja nakaje, newíñ'a'atakare nakú neká, i'majika najló jupi, palani wani ri'imakale. Eyá nakaje mirapewa nakiyá ka'ajná, jimichi tami nakiyá ka'ajná, ijijila nakiyá ka'ajná la'akanami, kaje maká, unká ña'alajla panaku júpija. Ke kaja nakaje ne'iyajena jewíñ'a'atakare nakú, unká i'imalaje júpija.¹³ Akijñojo Jesucristo kemaje piyukeja Ripuráka'alo jewíñ'a'atajeño nakú pajluwano, pajluwano ke nakú, mékeka rijló nakaje newíñ'a'atakare nakú i'imaká: palani ka'ajná, unká paala ka'ajná. Riwakajé ra'ajé pu'uwalká nakaje wala'akare we'emaká marí eja'awá chu ketana. Mékeka wa'aká wanakojó Tupana puráka'alo nakú, rimaje kaja wajló. Mapeja nakaje wala'akare wapechu keja, unká na penaje i'imalaje rijló. Palá nakaje wala'akare ra'apiyá ke, i'imajeri palani rijló.¹⁴ Tupana kemájeri nakaje iná la'akare Ripechu ja'apiyá ke, i'imajeri palani rijló, raú ra'ajé inajlo palá iná la'akare wemí.¹⁵ Iná pechu keja iná la'akare, unká wemí i'imalaje inajlo. Iná ka'aká nakaje kera'athani chojé, ke kaja nakaje iná la'akare wemí kapichákiko raú, e'yonaja kalé iná ikoja unká kapichálajo. Iná i'imakó kera'athani chiyá, ke kaja iná i'imajiko kapichákajo liyá.

¹⁶ Apala unká iwe'epila Tupana ñakaré ke iká, Tupana Pechu i'imakale e'iyá.¹⁷ Apala apú ka'ajná jewíñ'a'ataje iká apo'ojó, unká

Tupana puráka'alo chuwá kalé, raú rapichátaje ka'ajná ipechu
Tupana liyá. Ilé ke rewíña'atajika iká pachá, Tupana wajaje riká,
riñakaré keja i'imakale rijló.

18 Ipechu i'maniña inakuwá: "Kajrú nakaje, marí eja'awá chu
i'imakare, nakojé we'epéjeño weká", ke. Tupana Pechu ja'apiyá
i'imakana aú, i'imajé wani kajrú nakojé we'epéjeño.

19 Marí eja'awá chu nemá ne'iyajena nakú: "Kajrú we'epíkaño
neká", ke. Nakaje, nanakiyana we'epíkare nakojé, nakú Tupana
kemari: "Mapecchúruna le'ejé we'epíkaje aú, unká ne'emalaje palá",
ke. **20** Ripuráka'alo kemari kaja: "Ne'iyajena kemaño nanakuwá:
'We'epiño wani weká', ke. Tupánajlo unká na penaje kalé nakaje
nawe'epíkare nakojé". **21-22** Ñakele iwe'epíniña inakuwá: "Kajrú
we'epíkaño weká", ke. E'iyajena kemaño nanakuwá: "Pablo
wa'atéjena weká", ke; eyá ajopana inakiyana kemaño kaja
nanakuwá: "Apolos wa'atéjena weká", ke; eyá ajopana kemaño
kaja nanakuwá: "Pedro wa'atéjena weká", ke. Ilé kaje aú ila'á ikó
chá'atajeño ke pajlokaka. Nuká Pablo, eyá Apolos, eyá Pedro, kele
la'añó nakaje ijlojé penaje. Tupana keño'ótari marí eja'awá ijlo
penaje i'imaká; re kaja kajmuchaji ijlo penaje; re kaja taka'akaje
ijlo penaje. Nakaje, eja'awá chu i'imakare me'etení, a'ajná ño'ojo
chami i'imajíkare wa'ató, piyukeja i'imakáloje palá ijlo penaje.
23 Wala'akáloje Jesucristo wátaka ke penaje weká, Jesucristo
la'aká Tupana wátaka i'imaká ke kaja.

Jesucristo wakára'akarena jápaka'ala yukuna marí

4 **1** Tupana wakára'ari we'emaká, wewíña'atakaloje ina'uké
Ripuráka'alo nakú. Pu'uwalá rila'aká riyukuna wajló,
me'echuje ri'iimaká ajopánajlo i'imaká. Jesucristo wa'até jápajeño
keja iwe'epí wanaku. **2** Iná wakára'ajeri wakára'akachu iná la'aká
nakaje, riwata iná la'aká riká rimaká ke. **3** Iká ka'ajná a'añó
inakojó nuká, imakáloje nunaku mékeka nowíña'ataka ina'uké.
Jesucristo wakára'akarena riyukuna i'imajé nakiyana nuká;
riká kemájeri kaja nunaku mékeka rijló nakaje nowíña'atakare
ripuráka'alo nakú. Ñakele unká na penaje kalé nojló mékeka
ina'uké kemaká nunaku, ina'ukeja ne'emakale, unká Tupana kalé
neká. Unká kaja numalá nunakuwá mékajeka nuká. **4** Me'etení
unká nuwe'epila naka nula'aká apo'ojo. Nakaje numakare nakú
aú, unká iná we'epila kewákaka riká. Rikaja kalé, wawakára'ajeri
wani Jesucristo, we'epiri mékeka rijló nakaje nula'akare; rikaja
kalé kemárijla nunaku: "Marí ke la'ajerí riká". **5** Unká paala imaká
ina'uké nakú mékajenaka neká Tupánajlo, unká jo'ó riphálale

rená chojé ilé ke kemakana nakú. Wawakára'ajeri Jesucristo wátakana nakuja i'imá, riphájika majó ejená. Iná ña'aká nakaje me'echú i'imaká mejáma'atani chojé, iná amákaloje riká palá, ke kaja wawakára'ajeri wani la'ajika weká pu'uwaká, iná we'epíkaloje mékeka rijkló nakaje wala'akare penaje. Ke rila'ajika weká riphájika majó wakajé. Ra'ajé pu'uwaká nakaje ina'uké pechu naku i'imakare me'echú. Nakaje iná wátakare la'akaná nakojé, riwe'epí kaja. Riphájika majó wakajé, Tupana kemaje wanaku pajluwano, pajluwano ke, mékeka rijkló nakaje wala'akare i'imaká. Palá iná la'akare loko'opáneje, rimaje iná naku palá.

6 Nojena, numá ijlo ilé ke, iwe'epíkaloje raú Apolos, eyá nuká, kele nakojé, ipechu i'imaká piyá apo'ojó wanaku, i'ijnatákaloje ipéchuwa Tupana puráka'alo kemaká nakuja. Me'etení pu'ují ipechu ina'uké nakiyana naku, nalanakiya ujwí ipechu ajopana naku. Ilé ke ila'aká ikó chá'atajeño ke pajwa'atéchaka, raú unká ila'alá Ripuráka'alo kemaká ke. **7** Unká naje ila'alá inakuwá ajopana ina'ukena chá'atajeño ke; Tupana palamane aú iwe'epí nakaje, iwe'epíkare nakojé me'etení. Nakaje, Tupana a'akare ijlo aú, ila'á ikó chá'atajeño ke. Ikoja japi iwe'epika riká, ke ila'aká inakuwá raú. Unká wani paala ila'aká raú.

8 Kaja ila'á inakuwá, kajrú nakaje i'imakare kapi ke. Ipechu i'imá inakuwá me'etení: "Re wakapi nakaje wawátakare kaje", ke. Iwe'epí kaja inakuwá: "Ajopana wakára'ajeño weká", ke. Nakojé unká iwe'epila weká, wewíñaa'atakaloje iká re jo'o kaja Tupana puráka'alo naku penaje. Palani ri'iimakajla ijlo, kewaka i'imakela ajopana wakára'ajeño ke, wawakára'akaloje kaja neká ijwa'até penaje. **9** Jesucristo wakára'akarena nakiyana weká. Tupana a'arí we'emaká, we'emakáloje ka'ajná ajopánajlo nawejáputenami ke. Unká ina'ukélaruna, nenókarenano ajopana jimaje, keja weká me'etení marí eja'awá chu. Piyuke ajopana ina'ukena jimaje ke weká, nayaká'akoloje wachaje. Nawejáputenami ke najló weká, ñaké kaja ka'ajná Tupana wa'atéjena, je'echú chiyájenajlo weká. **10** Ne'iyajena we'epiño wanaku: "Mapechúruna japi neká", ke, wala'akale Jesucristo wátaka ke. Eyá iká we'epiño inakuwá: "Piyukeja nakaje nakojé we'epíkaño", ke. "Unká we'epílaño na nakojé!", ke iwe'epika wanaku. Eyá inakuwá iwe'epí kaphí péchuruna, ke. Palá ipechu inakuwá, eyá wanaku ujwí ipechu. **11** Me'etení weká me'epijí ña'akana naku panaku; unká kaja i'irakaje kaje i'malá wajló; kamu'ují wala'aká a'arumakaji naku; kajrú ajopana ña'ataka weká; mapeja i'imakaño, unká ñakaré i'malaño, ke weká marí eja'awá naku. **12** Kajrú wajápaka

wayáthe'ela aú. Kajrú napura'akó wanaku pu'uwaré, e'iyonaja wapura'ó nanaku Tupana wa'até, rila'akáloje neká palá penaje. Chapú nala'aká weká, e'iyonaja unká wapiyákala neká ñaké kaja, wajña'aja panaku riká. ¹³ Chapú napura'akó wanaku, e'iyonaja wapura'ó najwa'até palá, napecchu pala'akóloje wajwa'até raú. Nakaje kupákejami keja weká najló; ina'uké wejáputenami ke weká najló, ilé keja napecchu wanaku maárejeba.

¹⁴ Unká nopáñ'a'atakaloje inaku penaje kalé nulana'á ijlo marí ke; nula'akáloje jenakú nupuráka'alo aú penaje nulana'á ijlo. Íki'ija iná wátaka iná yaní, ke kaja nuwátaka iká. ¹⁵ Iná jara'apá i'imaká iná wa'até, ke kaja nuká ijwa'até. Tupana i'imataka iná kapichákajo liyá yukuna nu'umá ijlo i'imaká, raú ipechu i'imá kaphí Jesucristo chojé iimatájeri penaje. ¹⁶ Ñaké i'imakale, numá mawó ijlo: Ila'á nomátaka i'imaká ke.

¹⁷ Raú kaja nuwakára'a Timoteo i'ijnaká ichaje. Palá nupechu rinaku; pajluwaja chuwá péchuri riká. Rimaká nakaje nakú ke rila'akano. Riká kemájeri ijlo na nakuka nowíñ'a'ataka Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño no'opaka ewá.

¹⁸ Inakiyana la'añó ipéchuwa kaphí, ipechu i'imakale nunaku: "Unká japi ri'ijnalaje majó", ke. ¹⁹ Tupana wátajika ee, meketana i'imajemi nu'ujnajé ichaje ka'ajnó. Rejéchami nomájika mékajenaka inakiyana la'aká nanakuwá nakaje nakojé, we'epéjeño ke wani. Kajrú napura'akó nanuma chiyá, e'iyonaja nakaje nala'akare aú nuwe'epeje mékajenaka neká. ²⁰ Tupana pechu ja'apiyá i'imakana palamane aú iná la'ajla riwakára'aka ke. Palá ne'iyajena i'imaká riyukuna ajopánajlo, e'iyonaja unká nala'alá rimaká ke. ²¹ ¿Meke iwátaka nupechu i'imaká inaku ka'ajnó nuphájika wakajé? ¿E iwátaka nuwajaka iká ka'ajná? ¿E iwátaka khaí nuwe'epika inaku ka'ajná?

Pajluwaja nanakiyana la'aká rimanáicho yukuna marí

5 ¹ Marí ke yuku iphaka majó: "Re pajluwaja nanakiyana jewíñ'a'ata rijlápuwa penaje rito'ojneru", ke. Unká paala wani ilé ke la'akana. Unká jema'alaño Tupana ja'apiyá wa'ató, unká la'alá ilé ke pu'uwaré wani. ² Ilé ke rila'aká i'imaká, e'iyonaja ila'á inakuwá, nakaje nakojé we'epéjeño ke wani. Palani ipechu i'imakajla kamu'ují, inakiyana la'akale rimanáicho. Rikeño'oká rimanáicho la'akana rujwa'até i'imaká wakajé, palani ika'akajla e'iyayó ri'imaká. ³ Unká nu'umalá ijwa'até me'etení, e'iyonaja nupechu aú nuká ijwa'até, raú ijwa'até pi nuká keja numaká ijlo rinaku me'etení. ⁴ Awakájiko

ee pajwa'atéchaka ilé kaje lamá'ataje, wawakára'ajeri Jesucristo a'ajeri ijlo we'epíkaje, iwe'epíkaloje mékeka ila'ajika riká. Nuká i'ijnatájeri kaja nupéchuwa meke rila'akana nakú ijwa'até.

5 Jiñá Chi'inárikanajlo iyureje kele ina'uké, rikapichátakaloje rinapona, raú ripechu i'imajó kapichákajo liyá Jesucristo iphájika majó wakajé.

6 Ñakele unká naje kalé ila'á inakuwá chá'atajeño ke, inakiyana la'akale ilé ke. Kaja iwe'epí mékeka nemaká pan amúra'atajona (levadura) nakú: "Wejápaja naka'aká rinakiyana, e'iyonaja ramúra'ata piyukeja pan". Ñaké kaja ina'ukejlo riká. Mekeleja pu'uwaré la'ajeño, e'iyonaja namata ajopana ñaké la'akana aú.

7 Ñaké ri'imakale, ika'á e'iyayó kele rimanáicho la'ajerí, la'arí pu'uwaré e'iyowá. Ilé ke ila'ajika ee riká, iká i'imajeño pajluwaja chuwa' keja, palá la'ajeño. Jesucristo taka'arí wachaya i'imaká; ra'á rikó ina'ukejlo, nenókaloje ri'imaká pu'uwaré la'ajeño chaya. **8** Ñakele chuwa Jesucristo ja'apiyá i'imakana nakuja we'emajé; kewákaje puráka'aloji chuwa ja'apiyá i'imakana nakuja we'emajé; kewákaje puráka'aloji chuwa we'ejnataje wekó; we'emaníña pu'uwaré la'akaná nakú.

9 Apú puráka'aloji, nuvakára'akare ijlo i'imaká, chu numá ijlo, a'aká piyá inakojó namanáicho la'ajeño. **10** Unká numalá ijlo, ila'akaloje ñaké ajopana ina'ukena, unká jema'alaño Tupana ja'apiyá nakú. Neká la'añó namanáicho; kanakúje'ekena kaja neká; piro'okéjina kaja neká. Pu'ují napechu nakaje jenami nakú, napechu i'imakale rinaku: "Wachi'inárikana jenami riká", ke. Ilé ke i'imakaño neká. Unká numalá ijlo ilé kajena nakú, ila'akaloje natejena penaje. Unká méño'oho iná la'alá natejena; iná jácho'okelo eja'awá nakiyá ee, ka'ajná iná la'ajla riká. **11** Apú ka'ajná kemá rinakuwá: "Jesucristo ja'apiyá jema'ajeri nuká", ke, e'iyonaja ka'ajná rila'á rimanáicho. Kanakúje'ekena kaja riká; pu'ují kaja ka'ajná ripechu nakaje jenami nakú, nemakare nakú: "Wachi'inárikana jenami riká", ke. Richapújra'o ka'ajná; riyuwéra'o ka'ajná; jata'akachi ka'ajná riká; kayukújne'ekena ka'ajná riká. Ilé ke i'imaká riká, e'iyonaja rimá rinakuwá: "Jesucristo ja'apiyá jema'ajeri nuká", ke. Ilé ke i'imakaño numá nakú ijlo: a'aká piyá inakojó neká; ajñániña kaja a'ajnewá najwa'até.

12-13 Unká numalaje ina'uké nakú mékeka nala'akana i'imajika, pu'uwaré nala'akare pachá, unkachu Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño kalé ne'emaká. Tupana kemájeri nanaku mékeka nala'akana. Eyá Jesucristo wa'atéjena, ijwa'até i'imakaño, nakuja kalé numaje mékeka nawajákana i'imajika, pu'uwaré nala'akare pachá. Ñakele ika'á ilé pu'uwaré la'ajerí e'iyayó.

Nalamá'ataka najló akha'ákakajo yukuna marí

6 ¹Ilé i'imaká e, re puráka'aloji lamá'atajeño, unká Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño kalé. Eta, ¿naje i'ijnano nachaje, nalamá'atakaloje ijlo puráka'aloji penaje? Ilé ke la'akana unká paala. Tupana le'ejena ina'ukena wa'até iná lamá'ata riká. ²⁻³Unká ka'ajná iwe'epila marí: Akijñojo iká, Jesucristo wa'atéjena, kemájeño ajopana ina'ukena nakú mékajenaka neká: pu'uwaré la'ajeño ka'ajná, palá la'ajeño ka'ajná. Tupana wa'atéjena, je'echú chiyájena, nakú wa'ató wemaje mékeka nala'akana i'imajika. Eta, ¿naje maliyáruna wani iká me'etení, ilamá'atakaloje pajwa'atéchaka puráka'aloji, unká puwichani kalé i'imakare?

⁴Unká naje kalé i'ijná ajopana ina'ukena chaje, nalamá'atakaloje ijlo puráka'aloji penaje. Unká Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño kalé neká, ñakele unká na'alá nanakojo iká. ⁵Ilé ke numaká ijlo me'etení, nopáña'atakaloje inaku raú penaje. ¿Unká wani chi pajluwaja inakiyana i'malá, we'epiri puráka'aloji lamá'atakana ijlo? ⁶Chapú inakiyana la'aká pekowáaka, wa'ató unká kaja paala ila'aká, iwátakale unká jema'alaño Jesucristo ja'apiyá lamá'ataka ijlo puráka'aloji.

⁷Unká wani paala chapú ila'akare pekowáaka. Iyuríkela inakiyana la'aká chapú iká, ila'aká me'etení ke, palani ri'imakajla ijlo. Iyuríkela nata'aká inane iliyá, ila'aká me'etení ke, chaje palani kaja ri'imakajla ijlo. ⁸Eyá iká la'añó chapú pekowáaka, ejena liyá wa'ató jata'akale nakaje.

⁹Kaja iwe'epí, unká la'alaño Tupana wátaka ke, unká i'imalájeño rijwa'até je'echú chu. Re i'imakaño wakára'ajeri Tupana. Marí ke la'akaño unká i'imalájeño rijwa'até je'echú chu, raú ipechu i'imaniña nanaku: "Ne'emajé re rijwa'até", ke. Namanáicho la'ajeño; achiñana pajno'oñó panakuwáaka; eyá inaana pajno'oñó kaja panakuwáaka namanáicho la'ajé pajwa'atéchaka; kajena unká i'imalájeño Tupana wa'até je'echú chu. Pu'ují péchuruna nakaje jenami nemakare nakú: "Wachi'inárikana jenami riká", ke, unká kaja i'imalájeño rijwa'até je'echú chu. ¹⁰Unká kaja marí ke la'akaño i'imalájeño re: jata'akáchina, kanakúje'ekena, yuwéra'ajeño, kachapújre'ekena, kayukújne'ekena, tejmuji aú jata'akaño ina'uké liyá nanane; kajena unká kaja i'imalájeño Tupana i'imaká e. Re i'imakaño wakára'ajeri riká. ¹¹Naké la'ajeño inakiyana i'imajika, eyá chuwa Jesucristo palamane aú Tupana lamá'atari rijluwa iká, pu'uwaré ila'akare

liyá. Ñakele chuwa unká japi pu'uaré la'ajeñó ke kalé iká Tupánajlo.

12 Apala pajluwa kemá rinakuwá: “Nula'ajla nuwátaka ke, unkachu rinaku kemakana i'malá, nula'aká piyá ñaké”. Numá ijló: kewaka rila'ajla riwátaka ke, e'iyonaja unká paala rijló rila'akana; unká kaja paala ajopánajlo riká. Rejomí unká méño'ojó ka'ajná riyuríljajla riliyó ñaké la'akana. **13** Marí ke ne'iyajena kemaká: “A'ajnejijlo penaje iná napona; iná napónajlo penaje a'ajnejí”, ke. Akijñojo unká ñaké kalé wanapona i'imajika. Unká wala'akáloje wamanáicho ajopana wa'até ke penaje kalé wanapona; wala'akáloje nakaje palá, Jesucristo wátakare kaje, penaje wanapona. **14** Tupana makápo'otaka piño wawakára'ajeri Jesucristo i'imaká, ke kaja rimakápo'otajika weká.

15 Iká pajluwano, pajluwano ke, i'imaño Jesucristo wa'atéjena nakiyana; pajluwa japi keja iká rijwa'até. Jesucristo wa'atéjeri la'akachu rimanáicho inanaru ñuju'ukeru wa'até, ri'imá runakiyana keja kaja raú. Unká wani paala ilé ke la'akana.

16 Apala unká iwe'epila marí: la'arí wapichá wa'até, i'imari pajluwa japi keja rujwa'até. Marí ke Tupana puráka'alo lana'akéjami kemaká pajwa'atéchaka wá'akajeñomi nakú: “Achiñá, inanaru wa'até, iyamá neká, i'imaño pajluwa japi keja neká”. **17** Eyá Jesucristo wa'atéjena i'imaño kaja pajluwa japi keja rijwa'até, ripecchu chuwá i'imakana aú.

18 Illa'aniña wani imanáicho ajopana wa'até. Iwe'epínoja la'añó pajwa'atéchaka mapeja, unká pajwa'atéchaka wá'akajeñomi kalé ne'emakachu, la'añó chapú nanapona raú. Apú pu'uaré iná la'akare chaje, iná la'aká chapú iná napona raú. **19** Apala unká wani iwe'epila Tupana Pechu i'imaká e'iyá: Ripecchu ñakaré keja iná napona rijló, unká ile'ejé wani kalé inapona. **20** Tupana le'ejena iká, riwarúwa'akale iká i'imaká, ñakele ila'á palá Tupana inapona aú.

Wá'akajeñijo yukuna mari

7 **1-2** Iwakára'a nojló ipuráka'alo lana'akeja i'imaká; richu ikeja'a nuliyá kajrú nakaje yukuna i'imaká, ñakele chuwa nu'umajika ijló wá'akakajo yukuna. Nojló palani iná i'imaká iná ikoja, i'imaká e'iyonaja kajrú ina'ukena la'añó namanáicho. Ñakele palani achiñajlo wá'akakajo; ñaké kaja inaánajlo riká, ina'uké i'imakáloje pajluwano, pajluwano ke, naluna wa'até.

3 Wá'akajeñó a'añó nanakojó palá pekowáaka: palá ruyajná a'aká rinakojó riyajalo, eyá riyajalo a'ayó kaja palá ruyajná

runakojó. **4** Rejéchami, kaja unká runapona minarú wani kalé illerú inanaru, ruyajná le'ejé kaja runapona i'imakale. Unká kaja rinapona miná wani kalé ilé achiñá rejéchami, riyajalo le'ejé kaja ri'imakale. Ilé ke kaja wá'akakaño.

5 Wá'akajeñojlo numá: Imejñátaniña inapona paliyáaka. Apala ila'á ilé ke, iyuríkaloje pajwa'atéchaka la'akana meketánaja, eyá iwe'epíkaloje Tupana wa'até pura'akano itukumó. Rejomí kaja i'imajé piño pajwa'atéchaka. Ilé kaje aú unká Jiñá Chi'inárikana ka'atalaje e'iyajé, ila'akaloje imanáicho ajopana wa'até penaje.

6 Ilé ke nuwátaka ila'aká, e'iyonaja unká nuwakára'ala ila'aká ñaké. **7** Nojló palani piyukeja ina'ukena i'imakela nuká ke waja. Iwakajina ke i'imakaño nakiyana nuká, e'iyonaja kalé Tupana palamane aú wala'á ke'iypé nakaje paliyáaka.

8 Iwakajina eyá iwakajílomina, kélejlo numá: Unkákela iwá'akojla, nuká ke kaja i'imakajla, e'iyonaja ilé ke i'imakana ka'ajná palani ijlo. **9** Apala unká ka'ajná ijna'alajla panaku ikó i'imakana, ñakele palani ijlo wá'akakajo, ila'aká piyá imanáicho. Ilé ke ila'aká piyá, palani ijlo wá'akakajo.

10 Chuwa numájika naluna kupákana nakú. Unká nupechu keja kalé numaká ijlo marí nakú: Unká apa'awelo inanaru ka'alalaje apa'awelo liyá ruyajná. Ñaké kaja Jesucristo kemaká rinaku.

11 Apa'awelo inanaru ka'ajika ee ruliyá ruyajná, unká meke la'ajé ruwá'akalajo piño apú wa'até. Rupa'ajó piño ka'ajná ruyajnami chaje. Achiñánajlo ñaké kaja riká: unká kaja naka'alaje apú liyá riyajalo.

12 Chuwa numájika piño ajopana nakú, unká Jesucristo liyá kalé nakaje numakare nakú: Re ka'ajná pajluwaja Jesucristo ja'apiyá jema'ajeri, eyá riyajalo ka'ajná unká jema'alayo. Palani rijwa'até i'imakana i'imakachu rojló, unká riyurílaje ruká. **13** Ñaké kaja inaánajlo riká: Rukaja kalé ka'ajná jema'ayó Jesucristo ja'apiyá, eyá ruyajná unká jema'alari. Palani rujwa'até i'imakana i'imakachu rijló, unká ruyurílaje riká. **14** Palá Tupana la'aká ruyajná, unká rema'alá Jesucristo ja'apiyá e'iyonaja, ri'imakale pajluwa japi keja rujwa'até, Jesucristo ja'apiyá jema'ajeyo ru'umakale. Eyá apú, riyajalo ka'ajná unká jema'alá Jesucristo ja'apiyá. E'iyonaja Tupana la'arí kaja ruká palá, pajluwa japi keja ru'umakale Jesucristo ja'apiyá jema'ajeri wa'até, ñakele nayani i'imaño palani kaja Tupánajlo. Unkákela ri'imajla ñaké, unká jema'alaño Jesucristo ja'apiyá yaní keja ne'emakajla.

15 Pajluwa ka'ajná i'imá riyajalo wa'até; rukaja kalé ka'ajná jema'ayó Jesucristo ja'apiyá, eyá riká unká. Riwata ka'ajná

ruyuríkana, ri'imakáloje juká ruliyá. Reja rila'áreja riwátaka ke. Ñaké kaja inaánajlo: Apa'awelo ka'ajná, unká Jesucristo ja'apiyá jema'ajeyo kalé ruká, ruyajnaja kalé jema'arí ra'apiyá. Ruwata ka'ajná riyuríkana, ru'umakáloje juká riliyá. Reja rula'áreja ruwátaka ke. Ilé ke nala'ajika ee, unká ne'emalaje pajwa'atéchaka. Tupana a'arí weká, we'emakáloje palá pajwa'atéchaka penaje.

16 Inanaru, Tupana ja'apiyá jema'ajéyojlo, numá: Unká meke pila'alajla piyajná, rema'akáloje Jesucristo ja'apiyá penaje. Ñaké kaja numaká achiñajlo: Unká kaja meke pila'alajla piyajalo, roma'akáloje Jesucristo ja'apiyá.

17-20 Tupana i'iwapari i'imaká ajopana e'iyayá, i'imakáloje rile'ejena ina'ukena penaje. Pajluwa ka'ajná ri'iwapá rijluwa, ri'imakáloje rijwa'ateje penaje. Unká chiyó rema'á ra'apiyá, mata'akeja ka'ajná richinuma i'imaká riwakajé. Kaja keja riyuríjiko. Eyá Tupana i'iwapari kaja ka'ajná mamata'akánaru jo'ó chinúmari rijluwa. Ilé yuréjero kaja keja. Unká na penaje kalé inajlo iná chinuma mata'akana; Tupana wakára'aka ke la'akana aú iná la'á palá. Ilé ke nuwakára'aka piyuke Jesucristo wa'atéjena awakaño apú ewá, apú ewá ke. Numá najló, nayuríkoloje nakeño'ojika ra'apiyá jema'akana wakajé keja. **21** Ajopana wa'até jápajeri ka'ajná pi'imaká, Tupana a'aká pi'imaká rijwa'atéjewa penaje wakajé. Piwe'epíniña khaí pinakuwá raú. Nawátajika ee pácho'otakana richiyá, pácho'oya richiyá. **22** Tupana a'aká inakiyana rijwa'atéjenawa penaje wakajé, ajopana wa'até jápajeño kaja i'imaká. Eyá me'etení jácho'otakejanami ke iká, ijápakaloje wawakára'ajeri wani wa'até penaje. Riwakajé ne'iyajena jápakeño ijlo. Eyá me'etení iká Jesucristo wa'até jápajeño keja. **23** Tupana palamane rile'ejena weká, Jesucristo warúwa'akale we'emaká, ritaka'aká wachaya i'imaká wakajé. Ñakele ila'aniña inakuwá ajopana le'ejena ke. **24** Tupana a'arí iká rijwa'atéjenawa penaje, ajopana ina'ukena e'iyayá i'imaká. Ñakele, nojena, ñakeja iyuró.

25 Chuwa numá piño iwakajina i'imakaño nakú. Unká Tupana wakára'ala meke nanaku kemakana. Jesucristo we'epíkale numu'ují, ripecchu watána'ari nunakojé me'etení. **26** Raú numá marí ke me'etení: Nuwe'epí palani inajlo unkachu iná wá'akalo, chapú kaje e'iyowá we'emakale me'etení. **27** Kaluri pi'imajika ee, kaja keja piyuró rujwa'até; eyá iwakají pi'imajika ee, kaja keja pi'imá iwakají. Pikulániña inanaru piyajálowa penaje. **28** Piwá'akajiko ee, unká pila'alaje pu'uwaré raú. E'iyonaja wá'akajeño amájeño chapú kaje yajwé, jápakaje yajwé wa'ató, chapú kaje e'iyowá we'emakale me'etení. Unká nuwátala amaka chapú kaje yajwé, ñakele numá ijlo iwá'akako piyá.

29 Nojena, numá ijlo ilé ke, wejápaja we'echú i'imakale watukumó wajló, wala'akáloje wajápaka'ala Tupánajlo penaje. Raú numá wá'akajeñojlo, nayápakaloje palá Tupánajlo, unká japi nayajalo i'imalá ke. **30** Iyakaje nakú i'imakaño me'etenijlo numá: Unká we'echú ka'alá i'imalá ijlo, iyakáloje penaje. Eyá me'etení i'ichakaje nakú i'imakáñojlo numá: Unká we'echú ka'alá i'imalá ijlo, i'ichakáloje penaje. I'imá wa'ajrí péchuruna keja, a'akáloje inakojó Tupana wátaka ke la'akana. Nakaje warúwa'ajeño najlúwajlo numá: l'ijnatániño ipéchuwa nakaje, iwarúwa'akaloje nakú. A'a inakojó nakaje Tupana wátaka ke la'akana. **31** Piyuke marí eja'awá we'emakare chu me'etení kapichájiko. Nakele i'ijnatániña kajrú ipéchuwa nakaje richu i'imakare nakú, iwe'epíkaloje Tupana wátaka ke la'akana itukumó.

32 Unká nuwátala a'aká inakojó kajrú wani nakaje. Tupana ja'apiyá jema'ajeño, unká jo'ó luna i'imalárena, la'añó nakaje, ri'iimakáloje palá Tupana nakú, nawátakale riwátaka ke la'akana. **33** Eyá achiñá kaluri i'ijnatari ripéchuwa marí eja'awá chu i'imakana nakú, riwátakale nakaje la'akana, ri'iimakáloje palá riyajálojlo penaje. **34** Naké kaja inaánajlo riká. Iwakajilo i'imakayo a'ayó runakojó palá wawakára'ajeri Jesucristo wátaka ke la'akana, ru'umakáloje Tupánajlo a'akéjami ke. Ruká i'imayo Tupánajlo a'akéjami keja. Eyá inanaru kayajnaru i'ijnatayo rupéchuwa marí eja'awá chu i'imakana nakú, ruwátakale nakaje la'akana, ri'iimakáloje palá ruyajná nakú.

35 Numá ijlo ilé ke, palá nakaje i'imakáloje ijlo penaje. Unká nuwátala iwakára'akana mapeja, ila'aká piyá nakaje iwátaka ke. Unká ilé kaje penaje kalé numá ijlo; nuwata ila'aká palá. Nuwata kaja a'aká ikó Tupánajlo, iwe'epíkaloje riwátaka ke la'akana itukumó, ipechu i'imaká piyá apú nakaje nakojé ke, apú nakaje nakojé ke.

36 Unká ka'ajná iwe'epila naka palani iyani inaánajlo. Re ka'ajná e'iyajena pechu nakú iyani inaana a'akana, nawá'akakoloje achiñana wa'até penaje. Kaja ka'ajná na'apá inaya kaje chiyá. Ila'á palá iyani wa'até. Unká nara'apá la'alá pu'uwaré nayani a'akana aú, nawá'akakoloje penaje. **37** Re ka'ajná pajluwa pechu: "Unká no'olaje nutu apujlo, riwá'akakoloje rujwa'até penaje, unká na kalé wakára'ari no'oká ruká", ke ka'ajná ripecchu. Ilé ke la'akana i'imajeri palani kaja rojló. **38** A'arí ritu, apú wá'akakoloje rujwa'até penaje, la'arí palá. Eyá unká wátala ritu wá'akako, la'arí kaja palá; ritu a'ajeri la'aká palá, chaje rila'aká palá raú.

39 Inanaru yajná i'imajika rujwa'até ketana, unká wá'akalajo apú wa'até. Ruyajná taka'añáajika ruká ejomi, ruwátajika ee, ruwá'akojla piño apú Jesucristo ja'apiyá jema'ajeri wa'até.

40 E'iyonaja pu'ují iwakajlomi pechu i'imajika, unkájika ee ruwá'ako piño apú wa'até. Ruwá'akakelo apú wa'até, unká ñaké kalé rupechu i'imakajla pu'ují. Nupechu keja numaká ijlo ilé ke rinaku, nuwe'epí re Tupana Pechu no'iyá.

A'ajnejí, na'akare nachi'inárikana jenámijlo, yukuna marí

8 ¹Chuwa nu'umajika ijlo a'ajnejí, na'akare nachi'inárikana jenámijlo, yukuna. Na'a a'ajnejí renámijlo, napecchu i'imakale rinaku: "Wachi'inárikana jenami riká", ke. Apala ipechu inakuwá: "Weká, maárowa i'imakaño, we'epiño unká na penaje kalé ilé ke nala'akare", ke. Raú nakaje iwe'epíkare nakojé aú ka'ajná ila'ajé inakuwá nachá'atajeño ke. Ilé ke la'akana unká paala. Íki'ija pekowáaka wátakana aú wa'á pañathéchaka, raú kaja wapecchu richaje ke Tupana puráka'alo chojé kaphí. ²La'arí rinakuwá we'epiri ke pechu rinakuwá: "Nuká we'epiri palá piyukeja ilé kaje nakojé", ke, e'iyonaja unká ripecchu i'imalá rinaku, Tupana pechu nakú ri'imaká ke. ³Tupana we'epiri mékajenaka wátaka riká íki'ija.

⁴ A'ajnejí, nayá'atakareno nakaje jenami awa'ajé, nakú numaje ijlo me'etení. Renami nakú nemá: "Wachi'inárikana jenami riká", ke, unká na penaje ri'imalá. Wawe'epí unká apú ina'uké chi'inárikana penaje i'imalá; rikaja kalé Tupana, pajluwaja, piyuke ina'uké Chi'inárikana penaje i'imakare. ⁵E'iyonaja ne'iyajena kemaño: "Re kajrú waminana marí eja'awá chu, ñaké kaja je'echú chu. Neká wakára'año kaja weká", ke nemaká. ⁶Wawe'epí Tupánaja kalé pajluwaja Wachi'inárikana, Jesucristo jara'apá riká. Riká keño'ótari piyukeja wani nakaje i'imaká, ina'uké wa'ató. Weká, Jesucristo wa'atéjena, i'imaño, wala'akáloje rijlo nakaje riwátaka ke, ripalamane aú piyukeja nakaje i'imakale. Ripalamane aú kaja weká Tupana yaní.

⁷Unká piyukeja kalé ina'ukena we'epiño naka kewaka. Unká chiyó nema'á Jesucristo ja'apiyá, napecchu i'imaké nakaje jenami, nemájikare nakú: "Wachi'inárikana jenami riká", ke, raú ra'á renó napecchu nakojé. Najñákachu me'etení a'ajnejí, ajopana to'otákare nakaje jenami nakojé, napecchu i'imakale: "Wachi'inárikana jlo a'akanami marí a'ajnejí", ke, raú unká najñala riká, unkale nawe'epila palá kewákaje puráka'aloji nakojé. Ñakele rajñakana aú napecchu i'imá: "Pu'uwaré wala'aká raú", ke. ⁸Unká a'ajnejí,

wajñakare aú kalé, palá la'ajeñó ke weká Tupánajlo; unká kaja wala'alá pu'uwaré unkachu wajñala riká.

9 Inakiyana we'epiño unká iná la'alá pu'uwaré ilé kaje a'ajnejí ajñakana aú, eyá ajopana inakiyánajlo unká ñaké kalé riká. Unká jo'ó nawe'epila palá kewákaje puráka'aloji nakojé. Iká kaja we'epíkaño rinakojejlo numá: Ajñániña ilé kaje a'ajnejí, nato'otájikare renami jímaje. Apala pe'ewé ka'ajná, unká we'epila palá rinakojé, ajñájeri riká pijwa'até, e'iyonaja ripecchu i'imajé: “Pu'uwaré nula'aká rajñakana aú”, ke. Raú rila'á pu'uwaré.

10 Apala piwe'epí unká iná la'alá pu'uwaré rajñakana aú. Apala piya'o ka'ajná a'ajnejí, nato'otákare renami nakojé, riñakarelana chu ka'ajná ajñakana nakú. E'iyowá ke ka'ajná apú Jesucristo ja'apiyá jema'ajeri ja'apaka rewá, unká we'epila palá rinakojé. Riká amari pajñaka riká, raú rajñá kaja riká pijwa'até. Pipecchu nakú ri'imá ka'ajná: “¿Chuwa ka'ajná chi riwe'epika, unká rila'alá pu'uwaré rajñakana aú?”, ke. E'iyonaja rajñakana aú rikawíla'o rinakojé, ripecchu i'imakale: “Pu'uwaré ka'ajná nula'aká raú”, ke.

11 Piká we'epiri unká pila'alá pu'uwaré rajñakana aú, e'iyonaja kalé piwe'epíkare aú pila'á chapú pinakiyánajlo, ripecchu i'imakale: “Rajñakana aú nula'á pu'uwaré”, ke. Pipachá rila'á nakaje apo'ojó riwe'epíkare liyá; ilé kaje aú papichata ripecchu. Richaya Jesucristo taka'arí kaja i'imaká, ri'imakáloje Tupana le'ejé penaje.

12 Papichátajika ee pejena pechu, unká we'epílaño palá na aú ka iná la'aká pu'uwaré nakojé, Jesucristojo pila'á kaja pu'uwaré raú. **13** Ri'imi nojñákare pachá ka'ajná nojena nakiyana la'añó pu'uwaré, nala'akale nakaje napecchu nakú i'imakare: “Pu'uwaré iná la'aká raú”, ke. Ilé ke ri'imajika ee najló, unká wani nojñálaje ri'imi, nato'otákare nachi'inárikana jenami jímaje, najñaka piyá riká nomájemi.

Pablo jápaka'ala yukuna marí

9 **1** Jesucristo wakára'akarena riyukuna i'imajé nakiyana nuká, ñakele nula'á ajopana riwakára'akarena la'aká ke, nanakiyana nu'umakale. Nomá kaja wawakára'ajeri Jesucristo i'imaká. Ra'apiyá jema'ajeño iká me'etení, nu'umakale riyukuna ijlo. **2** Ajopana ka'ajná kemaño nunaku: “Unká Jesucristo wakára'akarena nakiyana kalé riká”, ke. Kaja iwe'epí palá, nanakiyana nuká, nupalamane jema'akale Jesucristo ja'apiyá. Ilé kaje aú iwe'epí, riwakára'akarena nakiyana nuká. **3** Ilé ke nupura'akó nuchayo. Re kaja nunaku kulákatajeño, kemaño nunaku: “Unká Jesucristo wakára'akarena nakiyana kalé riká”, ke.

4 Nuká kemari nunakuwá: Jesucristo wakára'akarena riyukuna i'imajé nakiyana nuká, ñakele nuwátakela nukejá'ajla ina'uké liyá a'ajnejí, nu'umakáloje raú penaje. **5** Nuwátakela, nuwá'akojla kaja inanaru, Jesucristo ja'apiyá jema'ajeyo wa'até, ruchira'akóloje nujwa'até. Piyukeja ajopana riwakára'akarena chira'akó naluna wa'até. Kayajáloruna waja kaja Jesucristo merénami, kayajálori kaja Pedro. **6** Eyá marí ke weká me'etení: Re wejápaja nakaje wajló, we'emakáloje raú penaje. Apala ipechu: “Unká méño'oyo Pablo, Bernabé wa'até, wakára'ala ina'uké, na'akáloje nakaje najló”, ke. **7** Palá nawakára'ajeri a'aká suráanajlo najápaka'ala wemí. Unká suráana jápala, nawarúwa'akaloje najluwa a'ajnejí, a'arumakaji, kaje maká. Piyukeja kamenárunga i'imakaño ajñaño namena e'iyayá nakaje; piyukeja kaja ovéjana lamára'ajeño ajñaka a'ajnejí, nala'akare nachu'uchure jalá nakiyá. **8** Unká ajopana kemaká rinaku ke kalé numaká. Ñaké kaja Tupana puráka'alo, Moisés michú lana'akare i'imaká, kemaká rinaku. **9** Marí ke rimaká: “Nachira'ata jema pirakana trigo awakátakejami e'iyowá, ritojro'okáloje richa a'arú rinakojé. Unká nepo'otala ritakú, rajñaka piyá rinakiyana rijápaka'ala wemí”, ke. Unká ina'uké we'epíkaloje jema pirakana mu'uji penaje kalé rimá ilé ke rinaku. **10** Rimá kaja weká Tupana puráka'alo yukuna i'imajeño nakú, ina'uké a'akáloje wajló nakaje wajápaka'ala wemí, newíñaa'atakana Ripuráka'alo nakú i'imakale wajápaka'ala. **11** Weká ja'apátaño ijlo Ripuráka'alo i'imaká, ñakele wawátakela, wemajla ijlo i'imaká, a'akáloje wajló nakaje, a'ajnejí kaje, we'emakáloje raú penaje. **12** Ajopánajlo a'aké nakaje i'imaká, ne'emajíkale ijlo Tupana puráka'alo yukuna. Newíñaa'atajika iká, chaje wewíñaa'atajika i'imaká, ñakele palani kaja wajló nakaje a'akana. Wawátakela, wemajla ijlo, a'akáloje nakaje wajló, kajrú wa'apátajikale ijlo Tupana puráka'alo i'imaká.

E'iyonaja unká wakejá'ala na iliyá i'imaká. Nakaje kamu'ují wala'akare nakú wajña'a panaku. Wala'a ilé ke ina'uké e'iyowá, napecchu i'imaká piyá wanaku: “Najña'akáloje nakaje najluwa penájeja ka'ajná ne'emá Jesucristo yukuna wajló”, ke. Ilé ke napecchu i'imakela, unká na'alajla Ripuráka'alo nanakojó. **13** Kaja iwe'epí re nakaje Tupana ñakaré chu jápajeñojlo. Nenókelana ejo nenono napirana nakiyana, pu'uwaré nala'akare chaya. Rinaku jápajeño ajñaño ri'imi nakiyana najápaka'ala wemí. **14** Ilé ke kaja wawakára'ajeri Jesucristo wátaka nakaje i'imaká riyukuna i'imajéñojlo. Ajopana wa'até we'emá Tupana i'imataka ina'uké

kapichákajo liyá yukuna ajopánajlo. Riwakára'a na'aká wañathé we'emajowa penaje.

15 Nuwátakela, numajla nojló, na'akáloje nojló nakaje we'emajowa penaje, e'iyonaja unká na nukejá'ala nujluwa naliyá. Unká kaja numalá ijlo me'etení, a'akáloje nojló nakaje. Apala nutaka'ajé me'epijí nakú unká pachá nukejá'ala, e'iyonaja unká na nukejá'alaje iliyá riwemí penaje. Kaja keja nuwátaka i'imakaje, palani nojló unká nakaje chaya kalé Jesucristo yukuna i'imakana ina'ukénajlo.

16 Unká nu'umalá Tupana i'imataka ina'uké kapichákajo liyá yukuna, nula'akáloje nunakuwá ajopana chá'atajeri ke raú. Tupana a'arí nuká, nu'umakáloje riyukuna penaje. Chapú wani ri'imagika nojló unkaja ke nu'umá riyukuna nojló. **17** Nupechu keja nuwátakela riyukuna i'imakana ina'ukejlo, kajrú riwemí i'imakajla nojló, e'iyonaja marí ke riká nojló: Nu'umá riyukuna nojló, Jesucristo wakára'akale nuká, riká penaje ra'á nu'umaká. **18** Palani nojló Tupana i'imataka iná kapichákajo liyá yukuna i'imakana nojló, nujápaka'ala ri'imakale. Nema'akachu ra'apiyá, ri'imata neká kapichákajo liyá. Riwemí keja kaja nojló riká.

19 Unká na kalé wakára'a nujápaka nojló, e'iyonaja nula'á nokó piyuke ina'uké wa'até jápajeri ke, nema'akáloje Jesucristo ja'apiyá penaje. **20** Judíona nakiyana wa'até nu'umaká wakajé, napecchu keja nu'umaká najwa'até, nu'umakáloje Jesucristo yukuna nojló, nema'akáloje ra'apiyá. Tupana puráka'alo, Moisés lana'akare i'imaká, ja'apiyá judíona i'imaké. Nuká unká i'imalá ra'apiyá, e'iyonaja nu'umaká re najwa'até ketana, napecchu keja kaja nupechu i'imaká ra'apiyá jema'akana nakú. **21** Nu'umaká wakajé, unká jema'alaño Moisés puráka'alomi ja'apiyá wa'até ketana, unká kaja nu'umalá ripuráka'alomi ja'apiyá, nu'umakáloje nojló Jesucristo yukuna, ripuráka'alo ja'apiyá jema'ajeri kaja nu'umakale. **22** Unká we'epílaño palá Tupana nakojé, keja kaja nu'umaká najwa'até, nu'umakáloje riyukuna nojló, nema'akáloje ra'apiyá. Neká keja nu'umaká piyukeja ina'ukena wa'até, nema'akáloje nupuráka'alo ja'apiyá penaje, ne'emakóloje kapichákajo liyá raú. **23** Ilé ke nula'aká ina'uké e'iyowá, Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño i'imakáloje nachaje, nachaje ke, íki'iruna penaje.

24 Kaja iwe'epí marí: Necho'ó ka'ajná, namákaloje naka chá'ataka neká jecho'okajo aú, nachá'atajerijloja kalé na'á riwemí. Ñakele ijlo numá: Ila'á ipéchuwa ñaké kaja Tupana wátaka ke la'akana nakú, riwemí i'imakáloje ijlo raú. **25** Piyuke jecho'ojeño lamá'ataka palá nanapona. Unká nala'alá nawátaka ke wani,

peyajwé nanapona i'imakáloje, nawó i'ijnaká piyá. Ilé ke nala'aká, nachá'atakalaje ajopana penaje. Chá'atajeño wíla'aru nakojé na'á nakaje ramájona penaje. Re rijimárecha, meketánaja penaje kalé riká, rejomi kaja ina'uké pechu kapichánaa mékajenaka chá'ataka ne'emaká. Eyá weká la'añó piyuke nakaje Tupana wátaka ke, unká tajnákajo penaje kalé riwemí i'imajíkare wajló. Palá ripechu i'imajika wanaku ñakeja. ²⁶Unká nula'alá nakaje mapeja; unká kaja nula'alá nakaje menáwaka. ²⁷Unká ñaké kalé nula'aká, unká nula'alá nakaje nuwátaka ke nujluwa. Nomá nokó, nula'akáloje palá penaje. Ilé ke nula'aká, nu'umaká piyá maliyaru Tupánajlo. Riwátaka ke nula'akáloje penaje, nomá nokó. Kaja nowíña'ata kajrú ina'ukena Tupana nakú, ñakele nuwata piyukeja nakaje la'akana, ri'imakáloje palá rinaku penaje. Unká nuwátala rimaká nunaku: "Unká paala pila'aká pijápaka'ala", ke.

Pablo la'aká nenakú, napecchu i'imakáloje kaphí Tupana chojeja penaje yukuna marí

10 ¹Nojena, nuwata iwe'epika Tupana i'imaká wa'ajútayami chuna wa'até i'imaká. Juni juwáka'ala ke ri'ijnajika nachó: ilé ke riwá'aka ne'emaká Egipto te'eré eyá. Kaja ewaja nephá juni jalomi kerálani turenaje. Re rijme'etá najló juni jalomi, te'erí amákoloje, richuwá nakuwá'akaloje pa'anajo pitá penaje. ²Ilé ke Tupana wá'aka ne'emaká, raú piyukeja riwá'akarena i'imaká rijló bautizádona ke waja piyukeja. ³Piyukeja najñaka riká waja a'ajnejí riwakajé, Tupana a'akare najló je'echú chiyá i'imaká. ⁴Unká juni i'malá najló wakajé, Cristo jeño'ótari najló juni jipa e'iyayá. Piyukeja ne'eraká reyá waja juni nakiyana. Cristo i'imari najwáke'ewe i'imaká, ⁵e'iyonaja kajrú nanakiyana la'aká pu'waré. Ilé ke nala'aká pachá Tupana wajari ne'emaká, raú kajrú nanakiyana taka'atako desierto e'iyá i'imaká.

⁶Ilé ke riwajaka ne'emaká, wala'akáloje wenakuwá raú penaje, we'emaká piyá wéchiruna pu'waré la'akanajlo, ne'emaká ke kaja. ⁷Ipecchu i'imaníña pu'ují nakaje jenami nakú Tupana apumí chojé, napecchu i'imaká ke kaja. Tupana puráka'alo lana'akéjami kemari nanaku: "Re naya'o na'ajnewá ajñakana nakú, i'irakaje kaje nakú, rejomi nácho'o arápa'aje", ke. Ilé ke nala'aká nakajmo'okó wakajé, napecchu i'imakáloje pu'ují jema pirakana i'irí jenami nakú penaje. ⁸Apú wakajé nala'á namanáicho ajopana wa'até, ajopana wa'até ke i'imaká. Wala'aniña ñaké kaja. Ilé ke nala'aká pachá Tupana kapichátari pajluwa kálaja veintitrés mil ina'ukena i'imaká. ⁹Nanakiyana la'añó najluwa Tupana mapecchuru ke, unkale ra'alá

najló nakaje nawátakare. Wala'aniña nala'aká i'imaká ke. Ilé ke nala'aká pachá riwakára'a jeína yuriná wani ajma'aká ne'emaká, raú nataka'atákaloe. ¹⁰ Nanakiyana akha'añó Tupana maná, pachá riwakára'a pajluwaja rijwa'ateje, je'echú chiyaje, i'ijnaká nenótaje.

¹¹ Moisés lana'arí pu'uwaré a'ajútaya michuna la'akare yukuna. Tupana puráka'alo lana'akéjami nakiyana riká, rila'akáloje me'etení i'imakaño jenakú. Raú weká, kaja penaje rená chu i'makaño, we'epiño rinakojé, wala'aká piyá pu'uwaré nala'aká i'imaká ke kaja. ¹² Apala pipechu pinakuwá: "Kaja kaphí péchuri nuká Tupana chojé, unká wani nócho'olajo richiyá", ke. Piwe'epino pikó, pila'aká piyá pu'uwaré. ¹³ Na ka'ajná a'á iná me'é rijuwa, iná la'akáloje pu'uwaré penaje. Ñaké waja piyukeja ina'ukénajlo riká. Tupana a'arí rinakojó iná, iná la'aká piyá pu'uwaré; unká riyurila pu'uwaré la'akaná chá'ataka iná. Pu'uwaré la'akaná a'akachu iná me'é rijuwa, Tupana la'á iná pechu kaphí, iná la'aká piyá pu'uwaré.

¹⁴ Nojena, íki'ija nuwátakarena, marí ke ri'imakale, i'imá u'upejlú nakaje jenami nemakare nakú: "Wachi'inárikana jenami riká", ke liyá. ¹⁵ Ke'ejwiruna i'imajika ee, jema'á nupuráka'alo nulana'akare ijlo ja'apiyá. ¹⁶ Nenoka Jesucristo yámona, rajñá ra'ajnewá najwa'até kaja penaje i'imaká. Rimá Tupánajlo i'irakaje, pan kaje nakú: "Palá pila'aká weká raú", ke. Ñaké kaja wemaká ríjló, Jesucristo taka'akale wachaya i'imaká. Riwakajé rira i'ijná itapuwa aphumi chiyá wachaya i'imaká. Rijwa'atéjena we'emakale, we'erá kajmú kaje jalá riwe'epéjona penaje. "Wachaya wa'ató ritaka'akale i'imaká", ke kemakana riká ra'apiyá jema'ajéñojlo. Wajñá kaja pan riwe'epéjona penaje. "Wachaya wa'ató ra'á kaja rikó taka'akájejo i'imaká", ke kemakana riká rajñakana aú.

¹⁷ Jesucristo, pajluwaja riká, eyá weká rijwa'atéjena íki'iruna, e'iyonaja kalé pajluwa japi keja weká pajwa'atéchaka ripalamane aú. ¹⁸ Kaja iwe'epí meke Israel lakénami nójika napirana nakiyana napumí chojé, pu'uwaré nala'ajíkare pachá. Rejomí najñake ri'imi pajñakani. Raú pajluwa japi keja ne'emajika pajwa'atéchaka.

¹⁹ Nakaje jenami nakú napechu i'imaké: "Wachi'inárikana jenami riká", ke. E'iyonaja unká ñaké kalé ri'imajika, ñakele ri'imi nato'otájikare rijimaje i'imakeri apú ri'imi keja kaja, ²⁰ jiñana péchujlo nenókeno napirana nakiyana, unká Tupánajlo kalé. Unká wani nuwátala i'imaká jiñana pechu wáke'ewena. ²¹ Unká méño'ijo i'malá Tupana wa'atéjena, eyá jiñá pechu wa'atéjena pajñakani. Re i'irakaje, wawakára'ajeri Jesucristo we'epéjona penaje; re kaja apú i'irakaje, jiñana péchujlo a'akéjami. Ñakele

unká nuwátala i'imaká jiñana pechu wáke'ena ri'imi ajñakana aú, jiñana péchujlo a'akéjami ri'imakale. **22** Unká wani paala ilé ke la'akana. Ilé kaje pachá Tupana yúcha'o wachá, rimejajnena we'emakale. Unká richaje kalé weká nakaje la'akana aú.

Meke iná i'imaká, iná wátakachu íki'ija ajopana ina'uké. Riyukuna marí

23 Ne'iyajena kemaño inaku: “Unkachu rila'akana nakú kemakana i'imalá Tupana puráka'alo lana'akéjami e'iyá, iná la'ajla iná wátaka ke”.

Kewaka, iná la'ajla ñaké, e'iyonaja re'iyajé nakaje, iná wátakare la'akana aú, unká iná a'alá ajopana ñathé, nala'akáloje palá richaje, richaje ke, Tupana wátaka ke. **24** Palani iná la'aká nakaje, ri'imakáloje palá ajopana ina'ukénajlo. Eyá unká paala iná nakuwaja kalé we'epíkana.

25 Ri'imi, iwarúwa'ajikare ri'imi ñakarelana chiyá, ajñá riká, ipechu i'maniña rinaku: “¿Mere eyá ka'ajná najña'á ri'imaká? ¿Wajñájika riká aú chi ka'ajná wala'ajé pu'uwaré?” I'ijnatániña ipéchuwa ilé ke. **26** Ajñá riká, Tupana palamane riká, piyukeja nakaje eja'awá chu i'imakare minárikana ri'imakale.

27 Pajluwaja ka'ajná yukupéra'ari piká, pi'ijnakáloje pa'ajnewá ajñaje rijwa'até. Unká ka'ajná Jesucristo wa'ateje kalé riká, e'iyonaja pi'ijná richaje. Apala ra'á pijló ri'imi, rajñakana nakú ka'ajná ipechu i'imajé: “¿E ka'ajná nato'otaka kaji ri'imi nakaje jenami nakojé?” E'iyonaja pikejá'aniña riyukuna, pikawíla'ako piyá rinakojé. **28** E'iyowá ke ka'ajná apú iphaka pinaku, kemari pijló: “Marí ri'imi nachi'inárikana jenámijlo a'akanami riká”, ke. Ilé ke rimaká aú ka'ajná, unká pajñala riká, apú pechu i'imakale ka'ajná rinaku: “Rajñakana aú iná la'á pu'uwaré”, ke. Ñaké ripechu i'imakale, pajñániña riká **29** Pajñakela riká, apú kawíla'ojla rinakojé, ripechu i'imakálejla pinaku: “Unká wani paala rila'aká rajñakana aú”, ke. Ilé ke ripechu i'imakálejla pinaku, pajñániña riká. **30** Iná kemá Tupánajlo, iná ajñaka riká yámona: “Palá pila'aká nuká marí a'ajnejí aú”, ke. Unká naje kalé apú kemá wanaku: “Pu'uwaré nala'aká ilé kaje a'ajnejí ajñakana aú”, ke.

31 Piyuke nakaje ila'akare, a'ajnewá ajñakana ka'ajná, nakaje jalá i'irakana ka'ajná, ila'á piyukeja nakaje, ri'imakáloje palá Tupana nakú penaje. **32** Amátaniña ajopana ina'ukena pu'uwaré la'akaná aú: Judíona ka'ajná, unká judíona kalé i'imakaño ka'ajná, eyá Jesucristo wa'atéjena ka'ajná, amátaniña neká pu'uwaré la'akaná aú. **33** Eyá nuká la'arí piyukeja nakaje, ri'imakáloje palá

piyukeja ina'ukena nakú penaje. Unká nujlúwaja kalé nula'á riká; nuwata piyukeja nakaje nula'akare i'imaká palá ajopánajlo, napechu i'imakáloje kaphí Jesucristo chojé, ne'emakóloje kapichákajo liyá raú.

11 ¹Jesucristo amátari nu'umaká palá la'akaná aú. Nula'aká nakaje marí eja'awá chu i'imaká, ke kaja nuwátaka ila'aká.

Marí ke inaana awakájeño ijwa'até Tupana puráka'alo jema'ajé i'imajika

²Nojena, palá nupura'akó inaku, re jo'ó kaja iwe'epíkale nuká. Re jo'ó kaja ipechu nakú nakaje nowíña'atakare nakú i'imaká.

³Jesucristo wakára'ari achiñana. Tupana i'imaká Jesucristo wakára'ajeri, ke kaja achiñá i'imaká inanaru wakára'ajeri.

⁴Ina'uké nakiyana ka'ajná awakaño Tupana puráka'alo jema'ajé, re ka'ajná pajluwa ja'apátari najló mékeka Tupana kemaká rijló yukuna. Apala ripura'akó Tupana wa'até, eyá ra'apátaka najló Ripuráka'alo yukuna, ketana ka'ajná re rijapéwane richá. Ilé ke rila'aká aú, unká riphala riwakára'ajeri Jesucristo ja'apí. ⁵Re kaja ka'ajná pajluwájaru inanaru ne'iyá, pura'ayó kaja Tupana wa'até. Ru'umákaja najló Tupana puráka'alo yukuna, rimaká rojló ke. Unkachu ro'olá ruwíla'aru pajré, unká paala rula'aká ruyajná raú, ruwakára'ajeri ri'imakale. Inaana, unká ina'ukélaruna wilá napiro'ó. Ñaké ruká, unkachu ruwíla'aru pajré i'imálá ruchá, rupura'akó Tupana wa'até ketana ka'ajná, ro'opátaka ripuráka'alo yukuna ketana ka'ajná. ⁶Unkachu ro'olá ruwilá pajré, palani ruwilá piro'okana; piro'okeja ru'umakela, ropáña'ojla. Ñaké kaja napáña'ako, jara'akeja newíla'aru i'imakachu. Ilé ke ri'imakale najló, iwakára'a napára'aka newíla'aru ripajré aú. ⁷Eyá achiñá, unká apára'ala riwíla'aru, ripura'akó ketana Tupana wa'até; unká rapára'ala riká, Tupana keja kaja ri'imakale inaana wakára'ajeri. Tupana wakára'ari achiñana, eyá achiñá wakára'ari inaana.

⁸Paineko chiyó Tupana keñóótari achiñá i'imaká. Ñakele unká inanaru napona nakiyana aú kalé rikeño'ota ri'imaká. Inanaru rikeño'ota achiñá napona nakiyana aú i'imaká. ⁹Unká kaja rikeño'ótala achiñá inanárujlo penaje; rikeño'ota inanaru achiñajlo, riñathé a'ajeyo penaje. ¹⁰Ilé ke ri'imakale, inanaru apára'ayo ruwíla'aru ripajré aú. Ruwíla'aru pajré iná amaka aú, iná we'epí achiñana ja'apiyá jema'ajeyo ruká. Palani kaja Tupana wa'atéjena, je'echú chiyájenajlo, ñaké la'akana. ¹¹Achiñana, inaana wa'até, iimaño papalamánechaka pajwa'atéchaka, ke wajló riká Jesucristo ja'apiyá jema'ajéñojlo. Unká we'emalá we'emajowa

paliyáaka. **12** Kewaka achiñá napona nakiyá keño'ótakanami inanaru, eyá inaana palamane achiñana i'imaká; Tupana palamane waja piyukeja nakaje.

13 Iká kemájeño naka palani inaana la'akajla, unkachu newíla'aru pajré i'imálá awakako Tupana wa'até pura'ajó ejéchami. **14** In'a'uké we'epika aú achiñana pitúka'ataka newilá aú, ajopana ina'ukena apáña'o na'apí. **15** Newilá chojé inaana amó palá; newíla'aru pajré keja newilá. Ilé ke numaká ijól rinaku aú, inakiyana wátaño **16** nujwa'até akha'ákakano rijimaje. Iwe'epí marí: Me'etení weká keja we'emaká, wawakako wakajé Tupana puráka'alo jema'ajé. Ñaké waja piyukeja ajopana Jesucristo wa'atéjena la'aká. Unká waja inaana pura'aló Tupana wa'até, unkachu newíla'aru pajré i'imálá. Kaja keja we'emaká.

Unká paala nala'aká yukuna marí

17 Nakaje, numájikare nakú ijól me'etení aú, unká numalaje inaku: "Palá nala'aká", ke. Jesucristo wa'atéjena awakaño pajwa'atéchaka, palá napechu i'imakáloje Tupana nakú. Eyá ijól unká ñaké kalé riká, chapú ila'akale ikó awakako kewá.

18 Numá inaku ilé ke, ajopana kemakale nojló inaku marí ke: "Nawakákochu Tupana puráka'alo jema'ajé, ne'iyyajena akha'ákano pajwa'atéchaka", ke. Nuwe'epí kewaka nemaká inaku ñaké. **19** Kaja keja riká, raú iná we'epíkaloje mékajenaka e'iyyowá ja'apaño palani puráka'aloji chuwá. **20** Awakono a'ajnewá ajñaje pajwa'atéchaka, raú iwe'epíkaloje nakaje Jesucristo la'akare i'imaká, e'iyyonaja unká wani ñaké kalé ijól riká. **21** Riphaka rená chojé ejéchami, iká ajñaño a'ajnewá pajwa'atéchaka ikámika ke ajopana liyá. A'pona ke, ajopana ña'aká me'epijí panaku, eyá ajopana yuwéra'año kaja nawa'á. **22** Re iñakaré, ajñákalaje a'ajnewá richu penaje, unká naje kalé ila'á mapéjaruna ke ajopana Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño, ijwa'até awakákaño. Iká apáña'ataño kamu'ují la'akaño nakú. ¿Meke iwátaka numaká ilé kaje nakú? ¿E iwátaka nupura'akó inaku palá ilé kaje aú? Ilé ke ila'aká pachá, unká méño'oj o nupura'aló inaku palá.

Jesucristo wakára'ari ra'apiyá jema'ajeño ajñaka pan pajwa'atéchaka, palá rila'akare neká we'epéjona penaje.

Riyukuna marí

(Mt 26.26-29; Mc 14.22-25; Lc 22.14-20)

23 Wawakára'ajeri Jesucristo la'aká i'imaká, ke wala'akano. Riwakajé lapí Judas a'aká ripinánajlo ri'iimaká yámona, Jesucristo

ajñari pan nakiyana ra'apiyatéjena wa'até. Rijña'á rikápojo riká.

24 E rimá Tupánajlo: “Palá pila'aká weká marí pan aú”.

Rejomí ritupa'á najló rinakiyana, rimá najló: “Ichaya penaje no'ojé nunapona. Ñakele nuyámijo marí ke kaja ajñájika pan pajwa'atéchaka, raú iwe'epíkaloje ichaya nutaka'á”, ke rimaká najló i'imaká.

25 Rejomí najñá na'ajnewá rijwa'até. Pan rijña'aká rikápojo, ke kaja rijña'aká rikápojo tiyela. E rimá najló: “Marí nura. Ripalamane Tupana la'ajé wajé nakaje ina'ukéjloje, ne'emakáloje ra'apiyá penaje. Marí ke kaja i'irajika riká pajwa'atéchaka nuyámijo, raú iwe'epíkaloje ichaya nutaka'á”, ke rimaká najló.

26 Ilé ke Jesucristo la'akale i'imaká, wajñá kaja pan pajwa'atéchaka, najñaka ri'iimaká ke kaja, raú we'ejnatákano wapéchuwa rinaku. We'erá kaja kajmú kaje jalá pajwa'atéchaka, ne'eraká ri'iimaká ke kaja. We'ejnatá kaja wapéchuwa rinaku. Ilé ke ila'ajika Jesucristo taka'aká wachaya we'epéjona penaje. A'ajná riphájika piño majó ejená, wala'ajé ñaké.

27 Iná ajñákachu mapeja riká pan, riwe'epéjona penaje i'imakare, iná la'á pu'uwaré, unká pachá iná iphala palá Jesucristo ja'apí. Ra'á rinapona wachaya, we'emakóloje kapichákajo liyá. Iná i'irakachu kaja mapeja kajmú kaje jalá, ñaké kaja iná la'aká pu'uwaré, unká pachá iná iphala palá ra'apí.

28 Painecko iná i'imá iná pechu ko'oná, iná we'epíkaloje e ka'ajná iná ajñákajla riká, e ka'ajná iná i'irakajla kaja kajmú kaje jalá. **29** Jesucristo taka'arí wachaya i'imaká. Wajñá pan, we'erá kaja kajmú kaje jalá pajwa'atéchaka riwe'epéjona penaje. Unkachu iná we'epila na penájeka inajlo riká, unká iná la'alá palá raú, ñaké kaja ri'irakana aú, ripachá Tupana wajájeri iná.

30 Mapeja inakiyana ajñaka pan, ñaké kaja ne'eraká kajmú jalá. Unká nawe'epila na penájeka riká, pachá kajrú nala'akó natámina. Ne'iyajénajlo nanapona pojlo'ó, jimaje ne'iyajena taka'á. **31** We'emakachu wapechu ko'oná wajñaka riká yámona ee, unká na pachá Tupana wajálaje weká, ilé ke wala'aká pachá. **32** Pu'uwaré wala'akare pachá Tupana wajaje weká, wala'aká piyá ñakeja piño. Ilé kaje aú unká we'emalaje kapichájeño ke riliyá; unká we'emalaje unká jema'alaño Tupana ja'apiyá, kapichájeño penájena i'imakaño ke.

33 Ñakele, nojena, awakájiko ee a'ajnewá ajñaje pajwa'atéchaka riwe'epéjona penaje, iwata pekowáaka, ajñákaloje pajñakaní riká penaje. **34** Kewí me'epijí i'imakárenajlo ajñájeño na'ajnewá nañakaré chu. Ilé ke la'akana aú, unká

Tupana wajálaje iká, unká pachá ila'alá palá pajwa'atéchaka awakako wakajé.

Re kaja jo'ó nakaje, unká nulamá'atalare ijwa'até me'etení, nuphájika inaku wakajé nulamá'ataje riká ijwa'até.

**We'epíkaje, Tupana Pechu a'aká ra'apiyá
jema'ajéñojlo, yukuna marí**

12 ¹Nojena, nuwata iwe'epika Tupana Pechu a'aká Jesucristo ja'apiyá jema'ajéñojlo we'epíkaje nakojé.

²Kaja iwe'epí mékeka ipechu i'imaká, unká chiyó jema'a Jesucristo ja'apiyá i'imaká. Riwakajé kajrú nakaje jenami i'imajika ijló ichi'inárikana ke Tupana apumí chojé. Unká nakaje jenami pura'aló, mapeja riká, e'iyonaja ipechu i'imaké rinaku: "Kewaka riká", ke. ³Nakele chuwa nuwata iwe'epika marí: Unká Tupana Pechu wakára'ala iná pura'akó pu'uwaré Jesucristo nakú, ripechu palamane aú ja kalé iná we'epí Jesucristo iná wakára'ajeri. Raú iná kemá iná nakuwá: "Nuwakára'ajeri wani Jesucristo".

⁴Tupana Pechu a'arí ke'iyapejé we'epíkaje ra'apiyá jema'ajéñojlo. ⁵Raú nala'á ke'iyapejé nakaje nawe'epíkare nakojé apú, apú ke, Jesucristojoja kalé wala'á nakaje palá riwakára'aka ke. ⁶Tupánaja kalé a'arí wañathé, nakaje wala'akare jácho'okoloje palá rijló penaje. ⁷Tupana Pechu a'arí we'epíkaje Jesucristo ja'apiyá jema'ajéñojlo, nala'akáloje ajopana nanakiyánajlo nakaje palá. ⁸Ripechu palamane pajluwa inakiyana we'epiri palá nakaje nakojé, ra'apátakaloje riyukuna ajopánajlo. Apú ka'ajná we'epiri kaja Ripechu palamane aú meke kemakánaka Tupana puráka'alo, ri'imakáloje riyukuna ajopánajlo penaje. ⁹Tupana Pechu kaja a'arí apujlo we'epíkaje, ripechu i'imakáloje kaphí Tupana chojé, raú rila'akáloje ajopánajlo nakaje. Ripechu kaja a'arí apujlo we'epíkaje, ritejmo'ótakaloje natámina penaje. ¹⁰Ajopánajlo Ripechu a'arí we'epíkaje, nala'akáloje ripalamane nakaje Tupánaja kalé we'epíkare la'akana. Ajopánajlo ra'a kaja we'epíkaje, na'apátakaloje ina'ukejlo Tupana puráka'alo ra'apiyá ke penaje. Apujlo ra'a we'epíkaje, riwe'epíkaloje piyukeja puráka'aloji nakojé, raú riwe'epí mékaje puráka'aloji jiñana liyaje, eyá mékaje puráka'aloji Tupana liyaje. Apujlo ra'a we'epíkaje, ripura'akóloje me'echuje puráka'aloji chu penaje. Eyá apujlo ra'a kaja we'epíkaje, ra'apátakaloje meke kemakánaka riká ajopánajlo. ¹¹Rikaja kalé Tupana Pechu a'arí Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño nakiyánajlo ke'iyapejé we'epíkaje numakare nakú. Ra'a we'epíkaje apujlo, apujlo ke, riwátaka ke.

12 Re ke'i yapejé iná napona nakiyana, e'iyonaja kalé pajluwa japi keja riká piyukeja. Ñaké kaja Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño rijló: kajrú weká, e'iyonaja pajluwaja nakiyana japi keja weká rijwa'até piyukeja. **13** Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño i'imaño judíona nakiyana ka'ajná, unká judíona nakiyana kalé ka'ajná, ajopana wa'até jápajeño nakiyana ka'ajná, najluwa jápajeño nakiyana ka'ajná. Piyuke weká i'imaño pajluwaja wa'atéjena, Tupana Pechu la'akale weká Jesucristo wa'atéjenawa penaje. Tupana a'arí wajló Ripechu, ñakele rikaja kalé pajluwa Ripechu wajwa'até, piyukeja.

14 Unká pajluwaja nakojé ke kalé iná napona, re kajrú iná napona nakiyana. **15** Iná ji'imá kemakela inajlo: “Unká piyáthe'ela kalé nuká, ñakele unká pinapona nakiyana kalé nuká”. Ilé ke rimakela inajlo, unká rácho'olojla raú iná napona nakiyá. **16** Iná i'ijwí ka'ajná kemakela inajlo: “Unká pijlú kalé nuká, ñakele unká pinapona nakiyana kalé nuká”. Ilé ke rimakela inajlo, unká kaja rácho'olojla raú iná napona nakiyá. **17** Piyuke iná napona i'imakela iná ijllú ke, unká na aú iná jema'alajla. Piyuke iná napona i'imakela iná i'ijwí ke, unká kaja na aú iná amálajla nakaje. **18** Tupana puwícha'ari wanapona, rila'akáloje apú nakaje, apú nakaje ke, Tupana wátaka ke. **19** Piyuke iná napona i'imakela pajluwaja rinakiyana ke, unká iná napona i'imalajla. **20** Re kajrú iná napona nakiyana iná nakú, e'iyonaja pajluwaja iná napona. Ñaké kaja, re kajrú Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño, e'iyonaja pajluwa japi keja weká rijwa'até.

21 Unká meke la'ajé iná ijllú kemalajla iná yáthe'elajlo: “Unká na penaje pi'imalá nojló”, ke. Unká kaja meke la'ajé iná wíla'aru kemalajla iná ji'imajlo: “Unká na penaje pi'imalá nojló”, ke. **22** Unká ilé ke kalé riká. Re ka'ajná wanapona nakiyana, wapechu i'imakare nakú: “Unká na penaje ri'imalá”, ke. Apú wanapona nakiyana chaje riká, iná i'imakaloje palá raú. **23** Re ka'ajná kaja rinakiyana, wapechu i'imakare nakú: “Mapéjari keja riká”, e'iyonaja apú wanapona nakiyana chaje wa'aká wanakojo riká. Unká palani kalé ramako ka'ajná, ñakele wapára'a riká a'arumakaji aú. **24** Eyá wanapona nakiyana palá amákaró, unká wa'alá ñaké wanakojo riká, unká na penaje kalé iná a'akale iná nakojó riká. Tupana puwícha'ari wanapona, raú iná pechu i'imakare nakú: “Mapéjari riká”, ke, riwata kaja wa'aká palá wanakojo riká. **25** Ilé ke ripuwícha'aka wanapona wajló, ri'imaloje pajluwa japi keja wajló. Ñaké kaja weká, Jesucristo ja'apiyá jema'ajénojlo riká: Tupana wátari wapechu i'imaká palá panakuwáaka; riwata kaja wa'aká pañathéchaka; riwata kaja

wa'aká wanakojó pekowáaka. ²⁶Pajluwaja wanapona nakiyana chapátakachu weká, unká waja paala piyuke wanapona raú. Ñaké kaja Jesucristo wa'atéjenajlo riká: apala pajluwa wanakiyana ka'ajná amari chapú kaje yajwé, raú piyuke weká unká waja paala, wanakiyana kaja ri'imakale. Apala ajopana ka'ajná pura'añó palá pajluwaja wanakiyana nakú, raú palá kaja ri'imaká wanaku, wanakiyana ri'imakale.

²⁷Jesucristo wa'atéjena iká. Piyukeja iká, pajluwano, pajluwano ke, rijwa'atéjena nakiyana waja, ila'akáloje ripecchu nakú i'imaká ke. ²⁸Tupana i'iwapari we'emaká, we'emakáloje Jesucristo ja'apiyatéjena, rejomi riwakára'akaloje weká ke'iyapejé nakaje la'ajé. Wanakiyana ra'á Ripuráka'alo ja'apátajeño penaje, na'apátakaloje ra'apiyá ke Ripuráka'alo ajopánajlo. Ra'á kaja wanakiyana ina'uké jewíña'atajeño penaje, newíña'atakaloko neká Ripuráka'alo nakú. Ra'á kaja wanakiyana, nala'akáloje Ripecchu palamane nakaje, rikaja kalé we'epíkare la'akana. Ra'á kaja ajopana, natejmo'ótakaloje natámina penaje. Ra'á kaja ajopana, ne'emakáloje ina'uké ñathé a'ajeño penaje. Ra'á kaja ajopana, ne'emakáloje Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño wakára'ajeño penaje. Eyá kaja penaje ra'á kaja ajopana, napura'akóloje me'echuje puráka'aloji chu. ²⁹Unká piyukeja kalé weká, Jesucristo i'iwapakárena nakiyana, riwakara'akaloje weká ke'iyapejé nakaje la'ajé. Unká kaja piyukeja kalé weká Tupana puráka'alo ja'apátajeño; unká kaja piyukeja kalé weká ina'uké jewíña'atajeño; unká kaja piyukeja kalé weká la'alaño Tupana Pechu palamane nakaje rikaja kalé we'epíkare la'akana; ³⁰unká kaja piyukeja kalé weká tejmo'ótaño natámina; unká kaja piyukeja kalé weká pura'añó me'echuje puráka'aloji chu; unká kaja piyukeja kalé weká we'epíño napuráka'alo ja'apátakana na'apiyá.

³¹Iwata ijluwa we'epíkaje Tupana a'akare, apú nakaje chaje palaka ri'imakale. Chuwa numájika ijló rinaku.

Íki'iija ajopana wátakana yukuna marí

13 ¹Apú eyá ke, nuwe'epíkano ajopana, ajopana ke, pura'akó chu pura'akano. Apú eyá ke, nuwe'epino kaja Tupana wa'atéjena, je'echú chiyájena, pura'akó chu pura'akano. Ilé ke nuwe'epíkajla pura'akajo palá wani, eyá unkachu nuwátala íki'iija ajopana ina'ukena, mapéjari keja nu'umakajla, kumu nakú nawara'aká mejé jema'akó keja. ²Apala nuwe'epí Tupana puráka'alo ja'apátakana ra'apiyá ke; apala nuwe'epí kaja piyuke nakaje, me'echuje ke i'imakare ina'ukejlo nakojé we'epíkana; apala

nuwe'epí piyukeja nakaje nakojé. Kaphí ka'ajná nupechu Tupana chojé, ratatákaloje nojló ipuré rapukuna chiyá penaje; apala nuwe'epíkajla ilé kaje la'akana piyuke, eyá unkachu nuwátala íki'iya ajopana ina'ukena, mapéjari keja nu'umakajla. ³Apala no'ó ka'ajná piyuke nunane kamu'ují la'akáñjlo; no'ó kaja ka'ajná nokó kera'athani chojé ajopana chaya, eyá unkachu nuwátala íki'iya ajopana ina'ukena, unká na penaje ilé ke nula'akare i'imajala nojló.

⁴Iná wátakachu íki'iya ajopana ina'ukena, marí ke iná najwa'até: Unká iná yúcha'alo nachá kiñaja, unkachu nala'alá inajlo nakaje iná wátaka ke. Ina'uké wani iná najwa'até. Unká kaja iná wo i'malá chapú nachá, nachá'atakachu iná; unká kaja iná la'alá iná nakuwá ajopana chá'atajeri ke; unká kaja iná pechu i'malá iná nakuwá: "Nuká we'epiri nachaje", ke. ⁵Iná wátakachu íki'iya ajopana ina'ukena, unká iná la'alá nakaje mapechuwaka najwa'até; unká kaja kanakúje'eke kalé iná najwa'até; unká kaja ima'á péchuri kalé iná; unká kaja iná a'alá iná nakojó chapú nala'akare iná, kiñaja iná ka'aká iná pechu nakiyó riká. ⁶Iná wátakachu íki'iya ajopana ina'ukena, unká iná la'alá pu'ují iná péchuwa, pu'uwaré nala'akare aú. Pu'ují iná pechu palá nala'akare aú. Palani puráka'aloji chuqwá ri'imakale, pu'ují iná pechu najwa'até. ⁷Iná wátakachu íki'iya ajopana ina'ukena, unká iná wátala nala'aká neká unká ina'ukélaruna ke najluwa. Iná wata ina'uké íki'iya, nala'aká iná chapú e'iyonaja. Palá la'ajeñó iná amá ajopana ina'ukena, unká chiyó ne'emá ñaké. Unká iná jácho'olo íki'iya nawátakana chiyá.

⁸Unká íki'iya pekowáaka wátakana tajnálajo. Akijñojo unká na ja'apátalaje Tupana puráka'alo ra'apiyá ke; unká kaja na pura'alo me'echuje puráka'aloji chu. Nakaje ina'uké we'epíkare nakojé me'etení, unká i'malaje ñaké riwakajé. ⁹Nakaje nakiyana nakojeja kalé wawe'epí me'etení; Tupana puráka'alo nakiyana yukúnaja kalé we'emá ina'ukejlo me'etení, wawe'epíkale rinakiyánaja kalé nakojé. ¹⁰Wawe'epíjika wakajé piyukeja nakaje nakojé, unká rinakiyana nakojeja kalé wawe'epeje reyá a'ajná ño'ojo.

¹¹Yuwají nu'umaké wakajé, nupura'ajiko yuwají pura'akó ke kaja. Nu'ujnatake nupéchuwa, yuwají i'ijnatake ripéchuwa ke kaja. Kaja phíyu'uke nu'umaká wakajé, nuyurí nuyámojo piyukeja nujuwako. ¹²Ñaké kaja wajló nakaje me'etení. Ijama keja wawe'epika Jesucristo puráka'alo nakojé. Iná amaka iná ñaká jupichumi kaná chojé, keja wajló riká. Je'echú chu we'emajika wakajé, wamaje Jesucristo. Me'etení nuwe'epí rinakiyánaja

nakojé; je'echú chu nu'umajika wakajé nuwe'epeje piyukeja nakaje nakojé. Tupana we'epika nunakojé, ke kaja nuwe'epíjika piyuke rinakojé.

13 Re weji kele nakaje Tupana liyá unká tajnálajo: kaphí Tupana chojé i'imakana; nakaje i'imajíkare wajló wátakana nakú; íki'i ja wawátajika pekowáaka. Chaje wani Tupana wátaka wawátaka íki'i ja riká, ajopana ina'ukena wa'até.

Me'echuje puráka'aloji chu pura'akano Tupana Pechu aú yukuna marí

14

¹Tupana Pechu palamane aú iná wata íki'i ja ajopana ina'ukena. Iwe'epí itukumó Tupana liyaje we'epíkaje wátakana ijluwa. Palani we'epíkaje ra'a inajlo, ripalamane aú iná ja'apata palá ajopánajlo Tupana puráka'alo ra'apiyá ke. ²Pura'aró me'echuje puráka'aloji chu, kemari Tupánajlo nakaje nakú. Rijloja kalé rimá, unká rimalá rinaku ajopana ina'ukénajlo, unkale nawe'epila meke kemakánaka riká. Ripechu aú Tupánajloja kalé rimá riká, ajopánajlo micho'ojneji ri'imakale. ³Eyá ja'apátari Tupana puráka'alo ajopánajlo, ja'apátari riká ra'apiyá, raú nawe'epíkaloje richaje, richaje ke nakaje Tupana wátakare nala'aká nakojé. Ripuráka'alo la'arí kaja napecchu kaphí, nala'akó piyá ujwí; ripala'atá kaja napecchu chapú kaje chiyá. ⁴Pura'aró me'echuje puráka'aloji chu, la'arí ripéchuwa ja'apátari riká ra'apiyá jema'ajéñojlo, la'arí napecchu kaphí rema'akana aú.

⁵Nuwátajla piyukeja iká pura'akó me'echuje puráka'aloji chu, e'iyonaja richaje nuwátaka iwe'epika Tupana puráka'alo ja'apátakana ra'apiyá, palani rema'ajéñojlo ri'imakale. Kaja unká mén'o'jo iná we'epila meke me'echuje puráka'aloji chu pura'ajero kemaká. Ripuráka'alo ja'apátajeri i'imakachu, palani kaja riká rema'ajéñojlo, nawe'epíkaloje richaje, richaje ke, Tupana nakojé raú. ⁶Nojena, nu'ujnakela ichaje ee ka'ajná, apala nupura'ojla ijwa'até me'echuje puráka'aloji chu, unká na penaje kalé ijlo ri'imakajla. Eyá numakela ka'ajná ijlo nakaje nakú ipura'akó chu, Tupana kemakare nakú nojló, nowíña'atajla iká Ripuráka'alo nakú, no'opátajla kaja ijlo Tupana puráka'alo ra'apiyá. Kaji puráka'aloji i'imárijla palani ijlo.

⁷Unkachu kewirí mejé i'imálá palanakiya, palanakiya ke, unká iná we'epílajla na yáleka napho'ó. Unkachu guitarra mejé i'imálá palanakiya, palanakiya ke, unká kaja iná we'epílajla na jataníkajeka nawara'a. ⁸Suráana wakára'ajeri ka'ajná wakára'a

rile'ejena suráana, ajopana wa'até nökajo. Namaka napinana waíchaka aú, napho'ó luwiluwí kaje chojé. Rejéchami na'akó nalekare ja'apejé, nenókakoloje najwa'até penaje. Eyá apo'ojó nema'akela rimejé, unká na'alajla nanakojó nalekare. ⁹Ñaké kaja ijlo' riká: iná pura'akochu me'echuje puráka'aloji chu, unká ajopana we'epila meke kemakánaka riká, ñakele unká na penaje ri'imajla najló. ¹⁰Re kajrú ajopana, ke'iyyapejena ina'ukena, marí eja'awá chu, pura'añó napura'akó chu waja. Me'echuje waja riká ajopánajlo, richu pura'ajéñoja kalé we'epiño mékeka nemaká. ¹¹Unkachu noma'alá apú pura'akó, riwe'epí ajopana nakiyana nuká. Ñaké kaja nupechu i'imakajla rinaku, unkale noma'alá ripuráka'alo. ¹²Ñakele palani iwátaka ijluwa we'epíkaje Tupana Pechu a'akare ijlo', raú a'akáloje ajopana Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño ñathé, nawe'epíkaloje richaje, richaje ke, Tupana puráka'alo nakojé.

¹³Marí ke palani me'echuje puráka'aloji chu pura'akano: Iná pura'ajiko ee me'echuje puráka'aloji chu, iná keja'a Tupana liyá inajluwa we'epíkaje, iná ja'apátakaloje palá riyukuna ajopánajlo. ¹⁴Nupura'ajiko ee Tupana wa'até me'echuje puráka'aloji chu, nupechu nakuwaja kalé nupura'ó rijwa'até, e'iyonaja unká nuwe'epila meke kemakánaka riká. ¹⁵¿Meke chi nula'akajla? Tupana Pechu ja'apiyá ke nupura'ajiko rijwa'até. Nupura'ajó kaja rijwa'até puráka'aloji ajopana jema'akare chu; notaneje kaja rijlo' riyale, Ripechu ja'apiyá ke. Nuwata kaja ajopana we'epika meke kemakánaka riká. ¹⁶Apala pipura'ó ka'ajná Tupana wa'até me'echuje puráka'aloji chu. Palá rila'akare piká yukuna ka'ajná pi'imá rijlo' richu. Apú ka'ajná jema'arí pipura'akó rijwa'até me'echuje puráka'aloji chu, unká we'epílajla meke kemakánaka riká, raú unká mén'ojo ra'ajipalá pijló rinakojé. ¹⁷Apala palá ka'ajná pi'imaká Tupánajlo palá rila'akare piká yukuna, e'iyonaja unká ra'alá apú ñathé, riwe'epíkaloje richaje, richaje ke, Tupana nakojé raú.

¹⁸Kajrú nupura'akó Tupana wa'até me'echuje puráka'aloji chu. Inakiyana pura'akó richu, chaje íki'ika nupura'akó Tupana wa'até richu. Ñakele numá rijlo': "Palá pila'aká nuká raú", ke. ¹⁹E'iyonaja ajopana Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño wa'até nowakákochu, unká nu'umalá yuku najló me'echuje puráka'aloji chu. Nu'umakela waphereni yuku najló richu ka'ajná, unká na penaje ri'imajla najló, unkale nema'alajla riyukuna. Eyá nu'umakela najló yuku metajlani ka'ajná napura'akó chu, nawe'epijla palá rinakojé.

20 Nojena, i'ijnatániña ipéchuwa, yuwaná i'ijnataka napéchuwa ke; i'ijnatá palá ipéchuwa, pheñawilana i'ijnataka napéchuwa ke. Unká yuwaná, kapajareruna ñani i'imakaño, i'ijnatala napéchuwa pu'waré la'akaná nakú. Iímá ñaké kaja. **21** Tupana puráka'alo lana'akéjami kemari: "Ajopana te'eré eyájena ja'apátajejla nupuráka'alo napura'akochu marí te'erí nakú i'imakáñojlo, e'iyonaja unká na'alaje nanakojé riká", ke Tupana kemaká nanaku. **22** Me'echuje puráka'aloji jema'akana, unká a'alajla unká jema'alaño Jesucristo ja'apiyá ñathé, unkale nawe'epila meke kemakánaka riká. Tupana puráka'alo ja'apátakana ra'apiyá jema'ajéñojlo a'ajla nañathé, napechu i'imakáloje kaphí richojé. **23** Pajluwa ka'ajná iphari ijwa'até awakajo, unká Tupana ja'apiyá jema'ajeri kalé riká. Rema'aká aú ka'ajná ipura'akó me'echuje puráka'aloji chu, ripechu i'imajla inaku: "Jewíñamina ka'ajná neká", ke. **24** Eyá ja'apátakela Tupana puráka'alo ra'apiyá ke, unká ripechu i'imajla ñaké inaku, rejéchami kaja pu'waré rila'akare a'akojla rijló pu'uwaká raú. Raú ri'ijnatajla ripéchuwa rinakuwá: "¿Naje marí ke wani nuká?", ke. **25** Nakaje ripechu nakuja i'imakare ja'oja rijló pu'uwaká, Tupana puráka'alo jema'akana aú. Marí kaje aú ritára'oja ka'ajná ri'irúpachi aú, rimakáloje Tupánajlo palá rila'akare rijló yukuna.

Ne'emakáloje palá nawakáka'alo ñakarelana chu penaje yukuna marí

26 Ñakele nojena, awakájiko wakajé, ila'ajé marí ke: Inakiyana ka'ajná atanéjeño Tupánajlo palá rila'akare iká yálena. Eyá ajopana ka'ajná jewíña'atajeño iká palá la'akaná nakojé. Eyá ajopana ka'ajná i'imajeño ijlo wajé nakaje Tupana kemakare najló nakú. Ajopana ka'ajná pura'ajeño me'echuje puráka'aloji chu, eyá ajopana ja'apátajeño nakaje nemájikare nakú ijlo richu. Ilé ke la'akaná palani ijlo, ila'akáloje richaje, richaje ke, Tupana wátaka ke. **27** Awakako wakajé, nuwata ila'aká marí ke: Inakiyana ka'ajná pura'ajeño me'echuje puráka'aloji chu. Iyamá ka'ajná, weji kele ka'ajná, keleja pura'ajeño richu pajewémichaka, eyá apú ja'apátaje ina'ukénajlo napuráka'alo. **28** Unkájika ee na ja'apata najló napuráka'alo, napura'aniño nakaje me'echuje puráka'aloji chu. Nekámika keja nupura'ajiko kachuwa richu napechu nakuwaja Tupana wa'até.

29 Ñaké kaja numaká ja'apátaño Tupana puráka'alo ra'apiyá ke nakú. Palani kaja iyamá, weji kele ka'ajná pura'ajiko pajewémichaka, pajewémichaka ke. Eyá ajopana kemájeño

napuráka'alo nakú na liyájeka riká: Tupana Pechu kemakare ríjló ka'ajná riká, unká ka'ajná. ³⁰ Awakákajo nakú i'imajika ee ka'ajná, pajluwaja yá'ajo awa'á. Rema'ajé ka'ajná apú i'imaká yuku ijlo, e'iyowá ke ka'ajná Tupana Pechu kemájika ríjló nakaje nakú, rimakáloje ijlo rinaku penaje. Ilé ke ri'imajika ee, i'imari yuku ijlo, tajátajeri riyukuna, apú pura'akóloje rejomi penaje. ³¹ Ilé ke piyukeja neká, apú, apú ke, kemájika mékeka Tupana Pechu kemakare nakú ijlo nakú. Pajewémichaka ke ne'emajika ijlo riyukuna. Ilé ke la'akana aú, piyukeja jema'ajika nakaje yukuna palá, raú ipechu i'imajé kaphí Tupana puráka'alo jema'akana aú. ³² Tupana puráka'alo ja'apátajeri pura'ajero meketánaja, ajopana pura'akóloje rijewemi penaje. ³³ Ilé ke nala'ajika, Tupana la'akale ina'uké pechu palá. Unká rikechíra'ala napechu.

³⁴ Marí ke Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño la'ajika ñaké waja nawakako wakajé: Unká nayurílaje inaana kemaká nakaje nakú Jesucristo ja'apiyá jema'ajénajlo. Tupana puráka'alo lana'akéjami kemaká nanaku, ke nala'ajika riwakajé. ³⁵ Nawátajika ee nakaje yukuna kejá'akana naluna liyá, nakejá'aje riyukuna, nephájikaja nañakaré chojé ee. Unká paala inaana pura'akó awakáka'alo e'iyá.

³⁶ Iwe'epí marí: Unká iká kalé keño'oño Tupana puráka'alo ja'apátakana ajopánajlo, ajopánajlo ke. Unká kaja ikaja kalé jema'añó ra'apiyá; ajopana, ajopana ke jema'añó kaja ra'apiyá. ³⁷ Re ka'ajná pajluwaja inakiyana pechu rinakuwá: "Tupana Pechu a'arí nojló we'epíkaje, no'opátakaloje ripuráka'alo ra'apiyá ajopánajlo penaje", ke. Iwe'epéje kewaka riká, rimájika ee nunaku: "Tupana wakára'ari Pablo lana'aká ijlo piyuke ilé ke". ³⁸ Unkaja ke remá'a marí nulana'akare ja'apiyá, unká kaja jema'alaje rimakare nakú ja'apiyá.

³⁹ Nojena, ñaké i'imakale, iwata ijluwa we'epíkaje, ja'apátakaloje raú Tupana puráka'alo ajopánajlo ra'apiyá. Awíyo'oniña me'echuje puráka'aloji chu pura'ajeño cha.

⁴⁰ Awakájiko ee, i'imá palá pajwa'atéchaka.

Jesucristo makápo'oko piño yukuna marí

15 ¹Chuwa, nojena, nuwata iwe'epika, numakare nakú ijlo Tupana i'imataka iná kapichákajo liyá yukuna, nakojé. Riyukuna jema'akare i'imaká aú, ipechu i'imá kaphí Tupana chojé. ²Riyukuna, nu'umakare ijlo i'imaká ja'apiyá jema'akana aú, Tupana iimatá iká kapichákajo liyá. Unkaja ke iyurí ra'apiyá jema'akana, ri'imataje iká kapichákajo liyá. Ñakele unká mapeja kalé jema'aká ra'apiyá.

3 Nowíñ'a'ata i'imaká Jesucristo yukuna nakú. Nakaje newíñ'a'atakare nu'umaká nakú, no'opata kaja ijlo i'imaká. Marí ke nowíñ'a'ataka i'imaká: Wapumí chojé Jesucristo taka'arí, pu'uwaré wala'akare pachá, i'imaká. Tupana puráka'alo lana'akéjami kemaká rinaku, keja ri'i'maká. **4** Ritaka'aká ejomi, nato'otá ritami támijimi to'otákelana chojé i'imaká. Re ritami i'imá liri chu weji ke kala ketana, rejomi rimakápo'o piño, Tupana puráka'alo kemaká rinaku ke. **5** Rimakápo'oko ejomi, riya'ató Pédrojlo i'imaká, rejomi riya'ató kaja ra'apiyatéjenajlo. **6** Riya'ató kaja ra'apiyá jema'ajéñojlo, quinientos chaje ne'emaká. Re jo'ó kaja ne'iyajena maárowa me'etení, eyá nanakiyana taka'añó. **7** Rejomí riya'ató kaja Santiágojlo, rejomi piño piyuke riwakára'akarenajlo. **8** Kaja penaje wani riya'ató nojló i'imaká. Júpimi ke ajopana amaka ri'i'maká nupiyá, eyá nojló riya'ató kaja penaje i'imaká.

9 Jesucristo wakára'akarena riyukuna i'imajé nakiyana nuká. Unká chiyó nu'umá nanakiyana, chapú wani nula'ajika ra'apiyá jema'ajeño i'imajika. Ilé ke nula'ajíkale, unká nuliyá i'imalá, nemakáloje nunaku: "Jesucristo wakára'akarena riyukuna i'imajé nakiyana riká", ke. **10** E'yonaja kalé, Tupana apiyákari nupechu. Ripalamane aú palá nupechu me'etení, unká mapeja kalé palá rila'akare nunaku yuriko nojló. Raú nujapa me'etení kajrú, ajopana Jesucristo wakára'akarena chaje. Unká nupechu keja kalé nula'aká ñaké, Tupana palamane nujápakale kajrú. **11** Unká na penaje wajló we'epíkana i'imalá mékajenaka jápaño kajrú, ijlojé penaje waja wajápakale, jema'akáloje Jesucristo yukuna penaje. Riká waja yukuna i'imakana nakú weká, piyuke ajopana riyukuna i'imajeño wa'até. Rikaja kaja yukuna ja'apiyá jema'ajeño iká.

Kaja taka'akaño makápo'ojiko piño yukuna marí

12 Jesucristo makápo'oko piño i'imaká yukuna we'emá ina'ukejlo. Inakiyana pechu kaja taka'akaño michuna nakú: "Unká namakápo'olajo piño", ke. **13** Unkájika ee kaja taka'akaño makápo'olajo piño, unká kaja Jesucristo makápo'olo i'imaká. **14** Kewaka ri'i'makale, unká mapeja kalé ipechu kaphí richojé. **15** Unkákela kaja taka'akaño makápo'olajojla, mapeja wapajlákjala Tupana yukuna i'imakana aú, wemakale Jesucristo nakú: "Rimakápo'o piño i'imaká", ke. **16** Kewaka Tupana makápo'otaka Jesucristo i'imaká, raú wawe'epí ñaké kaja rimakápo'otajika piyuke taka'akaño i'imaká. **17** Unkákela Jesucristo makápo'olojla i'imaká, unká na penaje ipechu i'imajalja kaphí richojé. Re jo'ó kaja pu'uwaré ila'akare pachá ikapichájojla Tupana liyá. **18** Ilé ke

ri'imakela, Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño michuna kapichájeñojla kaja Tupana liyá. ¹⁹ Marí eja'awá chu we'emaká ketánaja kalé Jesucristo i'imakela wapalamane, chapú wani ri'imakajla wajló. Unkákela kewaka nakaje wapechu i'imaká chojé kaphí i'imajla, chapú wani ri'imakajla wajló. Wachá'atajla ajopana ina'ukena wawejápucha aú.

²⁰ I'imaká e'iyonaja, kewaka Jesucristo makápo'oko piño i'imaká. Ajopana, kaja taka'akaño, tukumá rimakápo'o. ²¹ Pajluwa ina'uké keño'orí wajló taka'akaje i'imaká, ñaké kaja pajluwaja ina'uké keño'orí wajló makápo'okajo. ²² Piyukeja ina'ukena taka'ajeño, Adán michú nakiyánami we'emakale. Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño i'imajeño piño je'echú chu ripalamane aú. ²³ Jesucristo makápo'oro ajopana piyá, rejomi ra'apiyá jema'ajeño makápo'oj, riphájika majó wakajé. ²⁴ Riphájika rená chojé kaja penaje wakajé, Jesucristo kapichátaje piyuke jiñana wakára'ajeño; nakaje nawakára'akare la'akana wa'ató, rikapichátaje naliyá. Rejéchami ra'ajika Rara'apá Tupánajlo piyuke ra'apiyá jema'ajeño, ri'imakáloje nawakára'ajeri penaje. ²⁵ Riká chá'atajeri piyuke chapú péchuruna rinaku. ²⁶ Rejomi kaja penaje, richá'ataje taka'akaje ina'ukejlo, rejéchami kaja unká taka'akaje i'imalaje. ²⁷ Tupana puráka'alo lana'akéjami kemari: "Tupana a'arí Jesucristo, piyukeja ina'ukena jema'akáloje ra'apiyá penaje". "Piyukeja", ke, rimaká aú, unká rimalá Tupana nakú, rema'akáloje kaja ra'apiyá penaje. Riká a'arí Jesucristo, piyukeja nakaje i'imakáloje rile'ejé waja penaje. ²⁸ Riká a'ajeri piyukeja nakaje, ri'imakáloje Jesucristo ja'apiyá penaje. Rejomi Ri'irí Jesucristo a'ajeri piño piyukeja Rara'apajlo, piyukeja yuríkoloje rijkló penaje. Rejéchami kaja piyukeja nakaje i'imajika Tupana ja'apiyá waja.

²⁹ Chuwa numájika piño ijló makápo'okajo yukuna nakú: Ne'iyyajena wakára'año ajopana la'aká neká bautizar, nayuríkoloje kaja taka'akaño apumí chojé. ¿Naje ka'ajná nala'á ñaké? Unkákela iná makápo'olajola, unká na penaje kalé nala'ajla ilé ke. ³⁰ We'echú ka'alá keja wamaka chapú kaje yajwé. ³¹ Nojena, we'echú ka'alá keja kaja ne'erataka numaná. Ilé kaje wa'ateja nuká, ina'uké jema'akáloje Tupana ja'apiyá penaje. Numá ijló ilé ke, pu'ují nupechu i'imakale inaku, wawakára'ajeri Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño i'imakale. ³² Éfeso e nu'umaké wakajé, chapú wani ina'uké la'aká nu'umaká. Nu'umaká najló Jesucristo yukuna chona nala'aké nuká chapú. Unká na penaje iná ña'alajla ilé kaje panaku, unkákela kaja taka'akaño makápo'olajola piño. Ilé ke ri'imakela, numajla ne'iyyajena kemaká

nanakuwá ke: “¡Wajñachi wa'ajnewá, wayuwéri'icho, akijñojo wakapichájikole!”

33 Jema'aniña pajlákachina ja'apiyá. Jema'á meke nemaká: “Palá la'ajeñó wáke'ena i'imakachu unká ina'ukélaruna, napichata najwáke'ena palá la'akaná liyá”, ke. **34** I'ijnatá piño ipéchuwa palá. E'iyajena nakiyana mapechúruna ke Tupana nakojé we'epíkanajlo. Numá inaku ilé ke, raú nopáña'atakaloje inaku penaje.

Mékeka kaja taka'akaño napona i'imajika yukuna marí

35 Apala iná kemá ka'ajná: “¿Meke ka'ajná kaja taka'akaño makápo'ojiko piño? ¿Meke ka'ajná nanapona i'imajika namakápo'ojiko ejomi?” **36** ¡Ilé ke kemaká unká wani we'epila rinakojé! Marí ke riká: Iná ejátakachu nakaje icha ijí, rikapichó meketánaja, rejomi reñoló. **37** Nakaje icha ijí iná ejátakare, kajné ka'ajná, apú nakaje icha ijí ka'ajná, apo'ojó riká rina liyá. **38** Richa ijí, iná ejátakare, nakiyá rina jeño'orí. Ke'iyapejé nakaje icha ijí, raú ke'iyapejé kaja rina paliyáaka. Tupana la'arí ke'iyapejé riká, riphákalaje rinakojó penaje. **39** Apo'ojó ina'uké napona, kamejérina napona liyá; apo'ojó kaja kayuphéruna napona, ajopana kamejérina napona liyá; apo'ojó kaja kayuphéruna napona, jíñana napona liyá. **40** Naké kaja piyukeja nakaje, iná amákare je'echú chu, eja'awá chu wa'até. Apo'ojó waja riká paliyáaka; apo'ojó kaja ramákana paliyáaka. **41** Apo'ojó kamú kamaré, keri kamaré liyá; apo'ojó kaja keri kamaré, iwijrina kamaré liyá; apo'ojó kaja iwijrina e'iyowá kamaré paliyáaka.

42 Kaja taka'akaño i'imaká penájemi napona i'imajé kaja apo'ojó paliyáaka, namakápo'ojiko ejomi. Naja'á támijimina, rejeja nakapichó. Namakápo'ojiko piño ejéchami, kaja unká kapichákajo penaje kalé ne'emajika, reyá a'ajná ño'ojó. **43** Támijimi naja'akare ee, pu'uwareni riká; namakápo'ojiko piño ejomi, palani ri'i'majika. **44** Marí eja'awá chu naja'á kaja taka'aká tami. Eyá wamakápo'ojiko ejomi, re kaja wanapona i'imajé wajé, rijwa'até we'emakáloje je'echú chu.

45 Tupana keño'ótari ina'uké i'imaká. Paineko rikeño'ótakare ií i'imari Adán. Reyá ina'uké keño'ó eja'awá chu i'imakana. Kapecchuni, kajmuni Adán i'imaká. Eyá Jesucristo i'imari kaja Adán ke, ripalamane aú ina'uké nakiyana i'imajíkale matajnako je'echú chu. **46** Unká je'echú chu i'imakana i'malá wajló paineko, eja'awá chu i'imakánaja kalé, rapumí chojé we'emajé je'echú chu. **47** Te'erí nakiyá keño'ótakanami Adán i'imaká, eyá Jesucristo iphari je'echú chiyá. **48** Te'erí nakiyá Tupana keño'ótari Adán

napona i'imaká. Riká keja kaja weká marí eja'awá chu. Eyá Jesucristo ja'apiyá jema'ajeno napona i'imajé rinapona ke kaja. ⁴⁹ Adán, Tupana keño'ótari te'erí nakiyá i'imaká, i'imari weká ke kaja. Jesucristo, je'echú chiyá iphaka majó i'imaká, ke kaja we'emajika.

⁵⁰ Nojena, nuwata marí nakú kemakana ijlo: Unká méño'ijo wanapona, we'emakare wa'até marí eja'awá chu, i'imajla Tupana wa'até je'echú chu, riwakára'aka e. Wanapona, we'emakare wa'até maare, kapichájero, unká méño'ijo ri'imajla makapichako.

⁵¹ Nuwata iwe'epika marí, micho'ojneji ina'uké liyá i'imaká: Unká piyukeja ina'ukena taka'alaje. Jesucristo iphájika majó wakajé, Tupana apiyákaje wanapona, kaja taka'akaño napona wa'até.

⁵² Kiñaja, pherú keja, Tupana apiyákajika wanapona. Marí ke ri'imajika, riphájika rená chojé kaja penaje wakajé: Luwiluwí kaje mejé keño'ojiko ejéchami, kaja taka'akaño makápo'ijo. Reyá a'ajná ño'ojoj unká wani na taka'alaje. Wa'ató ke Tupana apiyákajika weká, kajmuruna jo'ó i'imajíkaño, napona. ⁵³ Kapichákajo penaje i'imakaño weká, e'iyonaja Tupana apiyákaje weká, we'emakáloje makapichako rijwa'até. ⁵⁴ Ilé ri'imajika aú, ri'imajé Ripuráka'alo lana'akéjami kemaká rinaku ke: "Tupana palamane, unká ina'uké taka'alaje riwakajé. ⁵⁵ Rejéchami, unká taka'akaje la'alaje weká chapú. Reyá a'ajná ño'ojoj, unká taka'akaje chá'atalaje ina'uké piño", ke rimaká. ⁵⁶ Me'etení taka'akaje chá'ataka ina'uké, pu'uwaré nala'akare pachá. Tupana puráka'alo, júpimi nema'ajíkare ja'apiyá i'imaká, kemari na aú ka wala'aká pu'uwaré. Unká wema'alá ra'apiyá pachá aú, wataka'a. ⁵⁷ Palá wani Tupana la'aká weká, richá'atakale wajló taka'akaje wawakára'ajeri Jesucristo palamane aú!

⁵⁸ Nakéle nojena, íki'iija nuwátakarena, ipechu i'imá ñakeja kaphí Jesucristo chojé. Iimá pajluwaja chuwá péchuruna ra'apiyá i'imakana aú. Ila'á nakaje richaje, richaje ke, ri'imakáloje palá Tupánajlo. Ilé ke la'akana nakuja i'imajé, iwe'epíkale unká mapeja kalé riká, wala'akare Jesucristo wa'até, rijló.

Liñeru na'akare kamu'ují la'akáñojlo yukuna marí

16 ¹ Chuwa numá liñeru ijña'akare paliyáaka nakú, ajopana Jesucristo wa'atéjenajloje penaje. Kaja numá ra'akana nakú Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño, Galacia te'eré e i'imakáñojlo. Numaká najló i'imaká, ke kaja ila'á ilérموا. ² Watána'akaje i'imaká wakajé keja, piyukeja a'ajika iliñérute nakiyana, a'akáloje riká kamu'ují la'akáñojlo. Kánari kajrú liñeru, a'ajeri kaja

ñó'ope riliñérute nakiyá. Eyá kánari wejápaja, a'ajeri wejápaja kaja. Liñeru ijña'ajíkare ilamá'ataje nupé, re ri'imajé nuphájika wakajé. Ilé ke ila'ajika ee, unká ijña'alaje apú liyá, apú liyá ke, liñeru riwakajé. ³Nuphájikaja ilé ño'ojó wakajé, nuwakára'aje achiñana nakiyana i'ijnataka riká liñeru awakátakare Jerusalén ejo, na'akáloje riká Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño re i'imakáñojlo. Ipechu i'imakárena nakú palá, wawakára'aje rejo. Najló no'ojé carta nená ke'ená penaje, nawe'epíkaloje mékajenaka neká raú. ⁴Palani rejo i'ijnakana i'imajika ee nojló, nu'ujnajé kaja rejo najwa'até.

Pablo wátaka ajopana, ajopana ke, ñakajela ejo i'ijnakana yukuna marí

⁵Nócho'ojiko maare eyá wakajé, no'opaje paineko Macedonia te'eré e'iyowá, rejomi nuphaje inaku Corinto ejo. ⁶Apala nu'umajé ijwa'até júpija kemachi ilérowa, yawijá ketana ka'ajná. Rejomi ka'ajná a'ajé nuñathé, nu'ujnakáloje reyá apo'ojó penaje. ⁷Unká nuwátala meketánaja amákana; Tupana wátajika ee, júpija kemachi nuyuríjiko ijwa'até.

⁸Nuwata maare Efesio e i'imakana fiesta Pentecostés wakajé ejená. ⁹Palani maare nojló i'imakana, no'opátkaloje kajrú ina'ukénajlo Tupana puráka'alo. Eyá ñaké kaja kajrú chapú nunaku péchuruna wátaka nopus itakana.

¹⁰Timoteo iphájika ee inaku, eko ipechu i'imá palá rinaku, palá ri'imakáloje ijwa'até ilérowa penaje. Tupánajlo rila'á nakaje, nula'aká ke kaja. ¹¹Ñakele ipechu i'maniña rinaku: "Mapéjari riká", ke. Ra'apájika reyá wakajé, eko pa'á riñathé nakaje le'epé kaje aú, ripa'akóloje piño majó rapumí chuwá. Maare nuwátaje riká, ajopana wanakiyana wa'até.

¹²Pulapé cha numaká we'ewé Apólosjlo, ri'ijnakáloje ajopana wanakiyana wa'até ichaje ka'ajnó. Me'etení unká riwátala rejo i'ijnakana, apala rejomi ka'ajná ri'ijnajé.

Kaja penaje Pablo kemakare nakú najló marí

¹³I'maniña kamátajeño ke; ñakeja ipechu i'imá kaphí Tupana chojé; i'imá kaphí richojé. ¹⁴Piyuke nakaje ila'ajíkare, ila'á riká palá, iwátakale íki'ija Tupana.

¹⁵Nojena, kaja jema'á Estéfanas, riyajalo, riyani, kele yukuna, Acaya te'eré nakú i'imakaño. Neká pajno'otaño napéchuwa Tupana ejo, ajopana re i'imakaño tukumá, nema'akáloje Jesucristo ja'apiyá penaje. Chuwa Jesucristo ja'apiyá jema'ajeño ñathé a'ajeño neká.

16 Nuwata jema'aká ilé ke la'ajeñó ja'apiyá, ajopana najwa'até jápajeño ja'apiyá wa'ató. **17** Pu'ují nupechu la'akó Estéfanas, Fortunato, Acaico, kele iphákale nuchaje, reyá i'imaká apumí chojé ke. **18** Neká ja'apátaño ujwí kaje nupechu liyá. Ñaké kaja nala'aká iká. Iwe'epí kaja ina'uké, neká ke i'imakaño.

19 Asia te'eré ewá kajrú Jesucristo wa'atéjena awakako apú chojé, apú chojé ke. Piyuke neká kemaño inaku: “Eko palá najló ka'ajnó”, ke. Áquila, Priscila wa'até, kemaño ñaké kaja inaku. Awakaño najwa'até nañakaré chu wa'ató, kemaño kaja inaku: “Eko palá najló ka'ajnó”, ke. **20** Piyuke Jesucristo wa'atéjena maare i'imakaño kemaño inaku: “Eko palá najló”, ke. Ipe'é ipechu aú ajalaka pekowáaka palá.

21 Nuká, Pablo lana'arí marí nuyáthe'ela aú: Eko palá ijlo.

22 Unká wátalaño íki'ija wawakára'ajeri Jesucristo, Tupana wajaje. Jesucristojo numá: “Wawakára'ajeri, pipa'ó majó kiñaja”.

23 Nuwata Jesucristo la'aká iká palá wani. **24** Ra'apiyá jema'ajeño weká pajwa'atéchaka. Ñakeja nuwátaka iká íki'ija.

Kaja.